

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

*0: EK

*1: 2003-2004

*2: 7

*3: WordXP

*4: 7de vergadering

*5: Dinsdag 18 november 2003

*6: 13.30 uur

**

Voorzitter: Bierman-Beukema toe Water

**

Tegenwoordig zijn 71 leden, te weten:

Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Van den Berg, Bierman-Beukema toe Water, Biermans, Van den Broek-Laman Trip, Broekers-Knol, Van Dalen-Schiphorst, Dees, Doek, Dölle, Van Driel, Dupuis, Eigeman, Essers, Van Gennip, De Graaf, Hamel, Hessing, Hoekzema, Ten Hoeve, Holdijk, Jurgens, Kalsbeek-Schimmelpenninck van der Oije, Ketting, Klink, Koekkoek, Kohnstamm, Kox, Van der Lans, Van Leeuwen, Leijnse, Lemstra, Van der Linden, Linthorst, Luijten, Meindertsma, Meulenbelt, Middel, Van Middelkoop, Nap-Borger, Noten, Van den Oosten, Pastoor, Platvoet, Pormes, Putters, Van Raak, Rabbinge, De Rijk, Rosenthal, Russell, Schouw, Schuurman, Schuyer, Slagter-Roukema, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Van Thijn, Timmerman-Buck, Vedder-Wubben, Wagemakers, Walsma, Werner, Westerveld, Witteman, Witteveen, Woldring en De Wolff,

en de heer Donner, minister van Justitie, en mevrouw Dekker, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

**

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Soutendijk-van Appeldoorn, wegens bezigheden elders;

Van Heukelum, wegens ziekte.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**. De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik stel voor, op dinsdag 25 november aanstaande het debat over de Intergouvernementele Conferentie inzake een Europese Grondwet te heropenen.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Hamerstukken!

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Wet op het Centraal bureau voor de statistiek (28277);**

- **Wijziging van de Elektriciteitswet 1998 ten behoeve van de bevordering van de opwekking van duurzame elektriciteit (28782);**

- **Wijziging van de Kostenwet invordering rijksbelastingen (28917).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

*B

!Stemmingen!

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, te weten:

- de motie-Platvoet c.s. inzake de ontwikkeling van een systematiek voor de presentatie van inkomensbeelden van alle inkomenscategorieën (29200 EK-C);

- de motie-Platvoet c.s. inzake een notitie over lastenverlichting voor minder draagkrachtigen (29200 EK-D);

(Zie vergadering van 11 november 2003.)

De heer **Platvoet** (GroenLinks): Voorzitter. De motie met betrekking tot het inventariseren van de mogelijkheden voor lastenverlichting wil ik graag aanhouden. Na het debat van vorige week is namelijk gebleken dat de regering daar nog mee bezig is. Het is nu dus nog te vroeg om een stemming over die motie te vragen. De andere motie wil ik wel graag in stemming brengen.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Platvoet stel ik voor, zijn motie (stuk nr. 29200 EK-D) van de agenda af te voeren.

**

Daartoe wordt besloten.

In stemming komt de motie-Platvoet c.s. (29200 EK-C).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de leden van de fracties van de VVD, de SGP en de ChristenUnie tegen de motie hebben gestemd en die van de overige fracties ervoor, zodat zij is aangenomen.

**

*B

!Rijksprojectenprocedure!

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening in verband met de invoering van een rijksprojectenprocedure (rijksprojectenprocedure) (27178).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister van VROM, die voor het eerst in de Eerste Kamer aanwezig is ter verdediging van dit wetsvoorstel, van harte welkom.

**

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ook ik heb genoteerd dat deze minister voor de eerste keer een wetsontwerp verdedigt. Ook van onze kant welkom!

Het gaat vandaag over een wetsontwerp ingediend door de voor-voorige minister uit een voor-voorig kabinet. Het is ingediend door minister Pronk, overgenomen door minister Kamp en nu door deze minister in laatste instantie in de Eerste Kamer te behandelen. Ruim drie jaren geleden is dit wetsontwerp ingediend, maar al in 1996 is de wenselijkheid van het introduceren van een dergelijke procedure in een brief van de toenmalige minister van VROM aan de Kamer aan de orde gesteld. De verwachting was dat er nog veel grote ruimtelijke investeringsprojecten te zouden komen in de daaropvolgende jaren. Discussies over de inhoud van een nieuw uit te brengen Vijfde Nota ruimtelijke ordening en de rol die een rijksoverheid daarin zou moeten spelen waren daar ongetwijfeld mede debet aan.

Het denken over de rol en betekenis van ruimtelijke planning bij het nemen van investeringsbeslissingen van allerlei aard en de vastlegging daarvan in wetgeving heeft echter niet stilgestaan. Nadenken over nut en noodzaak van dit wetsontwerp is dan ook hier op dit moment op zijn plaats in de context van dit veranderende denken; veranderend denken meer in de richting van ontwikkelingsplanologie en minder in die van toelatingsplanologie. Meer in het afschaffen van regels dan dat er nieuwe bijgevoegd zouden moeten worden. Zowel uit het regeerakkoord als uit de daden en woorden van de huidige minister komt naar voren dat er meer onderhandelend en middels overeenstemming met alle partijen tot beleid en vooral tot uitvoering van beleid gekomen moet worden dan via afdwingbare regels, waarvan onduidelijk is of de handhaving op de naleving gegarandeerd is. Meer ruimte voor het eigen initiatief van verschillende partijen en meer vertrouwen dat lokale en provinciale overheden zelf weten aan te geven wat van belang is voor hun grondgebied. En van grote investeringsprojecten in een nieuwe vijfde nota ruimtelijke ordening is al helemaal geen sprake meer. De context waarin we nu over deze wetswijziging spreken is dus veranderd.

Bij de rijksprojectenprocedure gaat het om een wettelijke regeling voor de besluitvorming over ruimtelijke investeringsprojecten die van zodanig belang zijn dat het Rijk de regie van de publieke besluitvorming van begin tot het eind in eigen hand wenst te houden, zo staat op blz. 1

van de memorie van toelichting te lezen. Het gaat echter niet om alle investeringsprojecten. Het gaat om ruimtelijke investeringsprojecten, niet zijnde investeringsprojecten waarop de Tracéwet van toepassing is (dat wil zeggen maatregelen de hoofdinfrastructuur betreffende) en niet die waarop de Luchtvaartwet van toepassing is. En dat zijn nu precies de investeringsprojecten waarbij het beste de voorbeelden te bedenken zijn.

Waarom wenst het Rijk die regie in eigen hand te houden? Tijdwinst en tegengaan van stroperigheid zijn kort samengevat als belangrijkste motieven te onderkennen.

Het is en blijft de vraag of de stroperigheid verminderd en de snelheid van besluitvorming bevorderd wordt door middel van een eenduidige regie vanuit het Rijk. Met deze wet ontstaat weliswaar de mogelijkheid voor het Rijk om projecten van nationaal belang van de planning tot en met de uitvoering in eigen hand te houden, maar de meeste stroperigheid wordt volgens deskundigen, ondersteund door eigen waarneming, veroorzaakt door de tijd die Rijk en andere bestuursorganen nemen voor hun besluitvorming. Het gaat om projecten die van spoedeisend maatschappelijk en nationaal belang zijn. Wat rijksprojecten precies zijn, wordt uit het wetsvoorstel niet duidelijk. Er is niet gekozen voor een nadere definiëring en wettelijke verankering daarvan. Het is een politieke afweging, zo wordt gesteld, of de Tweede Kamer instemt met het besluit van onze ministers, na overleg met de ministerraad. Een eenvoudige meerderheid in de Tweede Kamer volstaat derhalve. Er zijn nauwelijks nadere voorwaarden geformuleerd waaraan een rijksproject moet voldoen. Door amendering in de Tweede Kamer zijn de begrippen "spoedeisend maatschappelijk belang" en "projecten met een bovenlokale ruimtelijke dimensie" toegevoegd. Maar het blijft gissen wat de betekenis van die toevoegingen zal zijn. Bij de behandeling in de Tweede Kamer ook in het verslag van deze Kamer zijn verschillende voorbeelden genoemd om scherper te krijgen waar het over kan gaan.

Bij verschillende genoemde voorbeelden kan mijn fractie zich wel wat voorstellen, zoals hoogspanningsleidingen, maar veel minder bij voorbeelden van windmolenparken, asielzoekerscentra, gevangenis voor bolletjesslikkers. Deze voorbeelden zijn voor ons zeer omstreven. Een windmolenpark op het grondgebied van slechts één gemeente kan spoedeisend maatschappelijk belang zijn en een bovenlokale ruimtelijk dimensie of effect hebben, aldus de beantwoording van onze vragen om verheldering van de begrippen 'spoedeisend maatschappelijk belang' en 'bovenlokale ruimtelijke dimensie dan wel effect'. Met de beste wil van de wereld kunnen wij niet bedenken hoe de argumentatie daarvan eruit zal zien. Wij hebben dan ook de indruk dat het amendement-Spies ruimer wordt uitgelegd dan is beoogd als in de beantwoording van onze vragen gesproken wordt over 'projecten met een bovenlokale ruimtelijke dimensie of met bovenlokale ruimtelijke effecten, met andere woorden een bovenlokale uitstraling, uitwerking of gevolgen.' Het weglaten van het begrip 'ruimtelijk' hierin is opmerkenwaardig. Een windmolenpark heeft nauwelijks een bovenlokale

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

ruimtelijke dimensie, maar uiteraard wel een bovenlokale uitstraling. Een windmolenpark, dan wel een asielzoekerscentrum, dan wel een gevangenis voor bolletjesslikkers lijken ons bij uitstek kwesties, waarmee nationale belangen gemoeid zijn, maar waarover lokale en provinciale overheden binnen rijkskaders besluitvorming moeten kunnen laten plaatsvinden. Dat strookt helemaal met de toelichting op het aangenomen amendement-Spies. Maar ook bij het mogelijk minder omstreden voorbeeld van projecten op het terrein van de rivierverruiming en bestrijding van hoogwateroverlast kan de vraag gesteld worden of transactie en overleg met andere overheden niet binnen de bestaande wetgeving een plek zou kunnen krijgen en beter op zijn plaats is dan het als rijksoverheid in de plaats treden van bevoegdheden die toebedeeld zijn aan gemeentelijke overheden. Pas wanneer transactie onmogelijk lijkt en er sprake is van een spoedeisend maatschappelijk en nationaal belang ligt het 'buitenspel zetten' van lagere overheden in de rede. In de gedachtegang van mijn fractie betekent dit dus dat eerst andere wegen bewandeld moeten worden voordat dit instrument ingezet wordt voor de tot dusverre genoemde voorbeelden. Dat legt de accenten net anders dan in de voorliggende wet inclusief de memorie van toelichting gebeurt en naar ons oordeel meer in lijn met het veranderend denken over de rol van ruimtelijke planning en daarbij behorende onderhandelingsstrategieën. Maar al te veel en al te gemakkelijk worden gemeentelijke overheden beschouwd als verlengstuk dan wel als uitvoeringsorganisatie van het rijksbeleid en niet als zelfstandig democratisch gekozen bestuursorganen met eigen bevoegdheden en eigen verantwoordelijkheden, die het dichtst bij de burger staan. De fractie van de PvdA maakt er zich zorgen over dat in toenemende mate getornd wordt aan de door ons gevoelde centrale rol die gemeenten in dit staatsbestel spelen en blijvend behoren te spelen. Wij willen dan ook niet lichtvaardig omgaan met het ontnemen van bevoegdheden aan gemeenten. Deelt de minister onze zienswijze en is zij met ons van mening dat het hoogst zelden zal mogen voorkomen dat de rijksprojectenprocedure in gang gezet zal worden? Deelt zij ook onze interpretatie over de betekenis van het amendement-Spies?

Mevrouw de voorzitter. Zoals hiervoor reeds aangegeven, zoeken wij en hebben wij ook in de schriftelijke rondes gezocht naar meer houvast in de definiëring van wat een rijksproject is of kan zijn. Als antwoord op onze schriftelijke vragen op dit punt is onder andere verwezen naar eerdere discussies ingevolge art. 39 van de WRO, de PKB met een bijzondere status. Verwezen wordt naar de nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer, waarin staat dat het moeilijk is om in algemene zin in het kader van een wettelijke definitie aan te geven wanneer er sprake is van een groot project van nationaal belang. Elementen als de aard van een project, de kosten voor het rijk, het schaalniveau en de eventuele nationale dan wel internationale uitstraling van een voorgenomen project zullen een rol spelen, maar de beslissing is en blijft uiteindelijk een politieke. Deze aanpak, aldus het antwoord, blijkt in de praktijk goed te werken. Vervolgens worden de voorbeelden genoemd van de Betuweroute en

de hogesnelheidslijn. Soms is het mogelijk en zelfs zeer gewenst om je door ervaringspraktijk te laten overtuigen. In dit geval echter is de praktijkervaring voor ons eerder reden om argwanend te zijn. Het maken van een goede kosten-batenanalyse blijkt in het geval van de Betuweroute toch dermate onvoldoende geweest te zijn, dat de Tweede Kamer keer op keer op keer met omvangrijke overschrijdingen is geconfronteerd, dan wel zelf mede oorzaak was van die overschrijdingen en er nu zelfs een parlementair onderzoek naar start.

Het is dan ook ons dwingend advies om een diepgaande kosten-batenanalyse onderdeel te laten uitmaken van de politieke afweging die plaats vindt bij de bepaling of een project onder de werkingssfeer van deze wet zal moeten vallen.

Ik wil tot slot nog een enkele opmerking maken over de relatie met de fundamentele herziening van de WRO die inmiddels bij de Tweede Kamer ligt. De indiening van deze wet was oorspronkelijk voorzien in 2001 en nu noteren we 2003. Binnenkort vindt een hoofdlijnen debat in de Tweede Kamer plaats en op grond van de kritische geluiden van Raad van State en van betrokken organisaties en partijen in de samenleving is moeilijk te voorspellen hoe de voortgang van deze wet zal verlopen. Dit is voor de behandeling van de voorliggende wet een complicerende factor. Door bijna alle fracties en ook in het advies van de Raad van State is aangedrongen op snelle herziening van de WRO om er voor te zorgen dat niet langer regelgeving op elkaar wordt gestapeld, maar dat wordt gestreefd naar harmonisatie en uniformering. Dit betekent ook dat de planologisch-juridische inbedding van de rijksprojecten mogelijk op korte termijn niet versterkt zal worden, waar wel hoop op was.

In januari 2003 hebben wij gevraagd naar de rol van de projectenprocedure op gemeentelijk en provinciaal niveau in de fundamentele herziening. Als antwoord is in de memorie van antwoord op bladzijde 2 opgenomen dat: "Het wetsvoorstel fundamentele herziening WRO (...) op alle drie de overheidsniveau's (zal) voorzien in een projectenprocedure". Dit antwoord kunnen wij niet rijmen met de wettekst die nu voorligt. De projectenprocedure wordt op alle overheidsniveaus vervangen door bestemmingplanprocedures.

Compleet nieuw is de mogelijkheid van de provinciale en rijksoverheid om zelfstandig bestemmingsplanprocedures te voeren die dan overigens in de plaats treden van de projectprocedures. De slagvaardigheid en bevoegdheden voor Rijk en provincies worden daardoor vergroot, omdat zij deze bevoegdheid tot heden niet hebben. Voor gemeenten betekent het echter meer in plaats van minder voorschriften en voor gemeenten is een wijziging van bestaande bestemmingsplannen zonder de mogelijkheid om snelle aanpassingen door middel van een artikel 19 of te wel projectprocedure te voeren, tijdrovender en dat terwijl het hele beleid er op gericht is dat er meer geïnvesteerd wordt, dat de bouwstromen weer op gang komen en dat bureaucratie en regelgeving verminderd worden. Mocht de fundamentele herziening van de WRO zoals die nu voorligt deze Kamer bereiken, dan zullen wij het onder

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

andere met dit punt zeer moeilijk hebben. Mocht die fundamentele herziening er niet op korte termijn komen, dan zitten wij met het probleem dat de mogelijkheid om een project onder de werkingsfeer van een rijksprojectenprocedure te brengen, niet op korte termijn ingebed wordt in een planologisch-juridisch kader.

Wij wachten het antwoord van de minister met belangstelling af.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Mevrouw de voorzitter. Ik wil graag beginnen met het hartelijk welkom heten van de minister bij haar debuut in deze Kamer. Het is al weer lang geleden dat wij hier over een ruimtelijk-orderingsonderwerp gediscussieerd hebben. Ik kon het niet precies nagaan, maar ik geloof dat het meer dan vier jaar geleden is dat wij hier hebben gediscussieerd over een strikt ruimtelijk-orderingsonderwerp, namelijk over de omvorming van artikel 19 tot een zelfstandige gemeentelijke projectprocedure.

Dit is eigenlijk een opmerkelijke conclusie, want in vier jaar tijd is er dus bitter weinig ingrijpende wetgevende arbeid op het terrein van de ruimtelijke ordening verricht. Er is veel aangekondigd, maar weinig echt gerealiseerd. Laten wij daarom hopen dat we deze minister hier vaker zullen treffen dan haar ambtsvoorgangers. De heer Kamp hebben wij hier nooit gezien, maar dit lag niet aan hem, maar aan het kabinet waar hij in zat, en de heer Pronk frequenteerde deze Kamer toch voornamelijk als milieuminister.

Daarbij valt deze minister, wat ons betreft, met haar neus in de boter, want aan het wetsvoorstel dat hier vandaag aan de orde is, kleven tal van principiële kanten. Wij zijn heel nieuwsgierig om van de minister te vernemen hoe zij daarover denkt. Het gaat bijvoorbeeld niet alleen om de introductie van een nieuw RO-instrument, maar ook over de vraag hoe dat nieuwe instrument zich verhoudt tot de historisch-planologische logica van de ruimtelijke ordening in Nederland. Want hoe je het ook wendt of keert,

je kunt deze rijksprojectenregeling moeilijk anders zien dan als een centralistisch element in een wettelijke omgeving die in principe decentraal is opgebouwd en geordend. De vraag is dan hoe zich dat nu tot elkaar verhoudt en of dat nieuwe element eigenlijk niet wezensvreemd is en misschien wel de hele logica ondermijnt. Niet voor niets zijn in de vakpers verhitte discussies gevoerd over de vraag of dit nu een verrijking betekent of een bedreiging van de ruimtelijke planvorming in ons land. Hierbij tenderde de meerderheid naar het laatste standpunt.

Ik heb mij de afgelopen dagen nog eens gebogen over de stukken die de schriftelijke voorbereiding in deze Kamer hebben opgeleverd. Achteraf gezien doet het allemaal wat komisch aan. Weliswaar is het allemaal gortdroge kost en moeilijk verteerbaar proza, maar het spel kwam erop neer dat wij als Eerste-Kamerleden ons in alle mogelijke bochten wrongen om de minister te verleiden om tot een iets nauwkeuriger definitie te komen van de begrippen "nationaal belang", "bovenlokaal" en "maatschappelijk spoedeisend". En hoe ijveriger wij ons

best deden, des te behendiger wisten de minister en haar voorgangers de klippen te omzeilen door in principe niets uit te sluiten. Dat gebeurde vaak door de begrippen naar elkaar te laten verwijzen: iets is van nationaal belang als het bovenlokaal is, en dan is het ook logisch dat iets van bovenlokaal belang al snel in aanmerking komt voor de titel "nationaal belang". Of iets wordt spoedeisend als er een versnelling kan worden bereikt. Als je de stukken tot je neemt, kun je moeilijk anders concluderen dan dat de argumenten van de regering vaak een verbluffend tautologisch karakter hadden, met als nette resultaat dat niks wordt uitgesloten, en alles kan, mits de meerderheid van de Tweede Kamer ermee instemt.

Dat is niet de manier waarop naar de mening van mijn fractie de ruimtelijke ordening in Nederland geregeld zou moeten worden. Wij hechten aan een duidelijke RO-systematiek, aan een heldere planologische grondslag voor besluiten, met zorgvuldige en consistente regels, waarin alle bestuurlijke lagen op een inzichtelijke manier op elkaar betrokken zijn en weten wat ze van elkaar mogen verwachten en waarvoor ze elkaar moeten opzoeken. Dat kost vaak tijd, maar daar storen wij ons niet bovenmatig aan. Haastige spoed is zelden goed.

De WRO in Nederland is van oorsprong decentraal opgebouwd, met het bestemmingsplan als hoeksteen. De gedachte daarachter was een rationele planologie mogelijk te maken, een procedureel goed georganiseerd afwegingskader waarin belangen zorgvuldig beschermd en gewogen konden worden. Dat systeem uit het midden van de jaren zestig is de laatste decennia steeds meer onder druk komen te staan. Sommige zaken moesten sneller geregeld kunnen worden, sommige belangen konden niet het geduld opbrengen om een hele procedure te doorlopen. Op gemeentelijk niveau ontstond zodoende wat wij wel hebben genoemd de "Grote Leugen-praktijk": met een beroep op artikel 19 en onder aankondiging van het wijzigen van het bestemmingsplan werden uitzonderingen op de regels toegestaan.

Omdat het jaarlijks om vele tienduizenden artikel 19-procedures ging, is er uiteindelijk voor gekozen om op gemeentelijk niveau te komen tot een gemeentelijke projectprocedure, die minister Pronk hier in juni 1999 door de kamer wist te loodsen. De laatste maal dat wij hier over ruimtelijke ordening in de wetgeving spraken. Ik herinner me dat nog goed omdat het mijn maidenspeech was, en wij het voornemen hadden om aantekening te vragen bij dit wetsvoorstel uit vrees voor een opmars van wat wij noemden de "ad-hocplanologie" of "incidenten-planologie". Uiteindelijk lieten wij ons echter overtuigen door de minister, niet in de laatste plaats omdat hij toen voor het eerst uitvoerig inging op zijn voornemen om te komen tot een fundamentele herziening van de WRO.

In dat kader zou de verhouding tussen het uitzonderlijke en het structurele, tussen de verschillende bestuurslagen, tussen centraal en decentraal, tussen bestemmingsplannen, streekplannen, structuurplannen en nationale plannen opnieuw doordacht worden, met als bedoeling tot een nieuw afgewogen wetgevingskader te komen, dat dynamisch zou moeten zijn zonder dat het tot een ad-hocplanologie zou moeten leiden. Letterlijk stelde minister Pronk bij die gelegenheid dat hij niet met verdere

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

projectwetgeving zou komen voordat de WRO herzien zou zijn.

Die belofte is de minister niet nagekomen.

Daarmee kom ik meteen op een van onze meest principiële bezwaren tegen de voorliggende wetswijziging. Wij willen projectprocedures op alle drie de bestuurlijke niveaus beoordelen tegen de achtergrond van het hele nieuwe WRO-gebouw. Dat maakt het mogelijk om gemeentelijke, provinciale en rijksprojectprocedures met elkaar in verband te brengen. Pas als je weet hoe het hele bouwwerk in elkaar zit, is het naar onze mening mogelijk om uitzonderlijke situaties te benoemen die in de vorm van projecten geregeld moeten worden.

Die afwegingen zijn nu niet goed mogelijk; wij introduceren een rijksprojectenprocedure zonder zicht te hebben op het decor en zonder dat de dringende noodzaak om nu tot een dergelijke procedure te komen ook maar een moment wordt bewezen.

De regering kan geen enkel project benoemen waarvan zij met zekerheid kan zeggen dat daarop de rijksprojectenprocedure binnen afzienbare termijn kan worden toegepast. Als die noodzaak dus niet kan worden aangetoond, ligt het vanuit de optiek van zorgvuldige wetgeving --waarop wij in deze Kamer bij uitstek letten -- en vanuit het belang van een nieuw en uitgebalanceerd wetgevingskader voor de ruimtelijke ordening, voor de hand om met de invoering van de rijksprojectenregeling, samen met bijvoorbeeld een provinciale projectprocedure, te wachten tot de gehele WRO op de schop gaat.

Ik zou het bijvoorbeeld heel verstandig vinden om in zo'n omvattend kader diepgaand na te denken over de verhouding tussen het PKB-instrumentarium en de rijksprojectenprocedure. Daarbij moet precies in kaart worden gebracht hoe deze instrumenten zo op elkaar kunnen ingrijpen dat een goede planologische grondslag van ruimtelijke ingrepen verzekerd is. Wij krijgen nu niet de kans om zo'n discussie te voeren, want de regering wil vooruitlopend op de fundamentele herziening de rijksprojectenregeling per se nu al introduceren. De argumentatie daarvoor is naar mijn mening altijd armeterig geweest. Ja, het was afgesproken in een regeerakkoord uit 1998. Dat argument vervalt natuurlijk vanaf het moment dat er wordt gewerkt aan een algehele herziening; een fatsoenlijke wetgever schuift dat daar natuurlijk onder. Dat de regering dat niet heeft overwogen, en tegelijkertijd op geen enkele manier de toepassing van de rijksprojecten aan nadere criteria wil binden, doet ons het ergste vrezen. Daarmee wordt de deur opengezet voor een opportunistische aanpak.

Mijn fractie vrees een aanzuigende werking van de rijksprojectenprocedure. Er is al heel wat gewonnen als de minister vandaag zou melden dat zij alles in het werk stelt om dat te voorkomen. Wat is namelijk het risico? Het kost niet veel moeite, een scenario te bedenken waarin in de praktijk een soort tweedeling ontstaat tussen de gebruikelijke, inefficiënte en omslachtige WRO-regels aan de ene kant en de slagvaardige en efficiënte projectaanpak aan de andere kant. Dat beeld rijst nu al op uit de stukken. De beeldvorming die de regering met dit wetsvoorstel in de hand werkt, nodigt uit tot een vlucht in de

projectplanologie. Waarom zou je namelijk moeilijk doen als het snel kan? Dat ondermijnt uiteindelijk de gehele WRO-systematiek, waaraan wij, ondanks alle tekortkomingen en de noodzaak tot verbeteringen, nog steeds grote waarde hechten. In principe moet de toepassing van een rijksprojectenprocedure een uitzondering zijn. De regel is dat wij in dit land werken binnen het reguliere WRO-kader. Onderstreept de minister deze zienswijze? Als zij het daarmee eens is, en dus een eerste voorkeur uitspreekt voor het reguliere ordeningsinstrumentarium, zou het logisch zijn dat bij het vaststellen van een rijksprojectenbesluit zorgvuldig wordt beargumenteerd waarom voor een rijksprojectenprocedure is gekozen, welke winst wordt geboekt ten opzichte van het gewone WRO-kader en welke dringende redenen dit rechtvaardigen. Is de minister het daarmee eens? Is zij voornemens om deze argumentatie in voorkomende gevallen ook te geven?

Ik waag te betwijfelen of het zin heeft, maar het is vandaag de laatste gelegenheid om de minister te verleiden tot een nadere definiëring van de begrippen "nationaal belang", "bovenlokaal" en "maatschappelijk spoedeisend". Moet een rijksproject eigenlijk aan al die kenmerken voldoen of wegen deze niet even zwaar? Is het nationaal belang afhankelijk van toevallige politieke meerderheden of is er meer over te zeggen? Wat is precies de stem van andere bestuursorganen in het bepalen van rijksprojecten?

Collega Meindertsma heeft een aantal vragen opgeworpen over de plaats van het overleg met lagere overheden over zaken zoals windmolenparken, asielzoekerscentra en gevangnissen voor bolletjesslikkers. Ik sluit mij daar graag bij aan. Je kunt al snel vermoeden dat gemeenten niet per se op deze zaken zitten te wachten en dat de rijksprojectenprocedure een methode is om hen dat toch maar even door de strot te duwen. Dat lijkt mij niet de bedoeling; dat zou bijna een vorm zijn van oneigenlijk gebruik. Hoezeer ik ook vind dat er zoveel mogelijk windparken moeten komen in dit land, zie ik niet goed in hoe ik ze via de rijksprojectenregeling zou kunnen realiseren door de argumenten "nationaal belang" of "spoedeisend" te gebruiken. Anders gezegd, ik zie niet in waarom voor dit type vaak heel gevoelige projecten de reguliere procedures buitenspel moeten worden gezet. De minister mag mij dat nog een keer uitleggen.

Juist om deze onduidelijkheid te vermijden heeft mijn fractie er altijd voor gepleit om de toepassing van de rijksprojectenprocedure in aanvang te beperken tot zaken waarover grote maatschappelijke consensus bestaat, dat er echt een nationaal belang wordt gediend en dat daardoor rampen of andere grootschalige narigheid kunnen worden voorkomen, dan wel collectieve genoegens mee kunnen worden gerealiseerd. Dan gaat het bijvoorbeeld om zaken waarbij de veiligheid van de bevolking in het geding is, zoals het voorkomen van overstromingen, het creëren van overloopgebieden of het verhogen van de dijken. Energievoorzieningen zoals hoogspanningskabels kunnen er ook heel goed onder vallen. Daar heeft vrijwel niemand problemen mee, dus waarom beperkt de minister de toepassing van de rijksprojectenprocedure in aanvang niet

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

daartoe, hangende de fundamentele herziening van de Wet op de ruimtelijke ordening?

Volgens artikel 39a, lid 3, kan alleen de Tweede Kamer instemmen met een rijksprojectbesluit. De Eerste Kamer speelt geen rol, tenzij er sprake is van een wijziging van een PKB. Dan gaan we wel over de PKB-wijziging, maar niet over het rijksprojectbesluit. Ik vind dat vreemd en de argumentatie flinterdun. Het is niet logisch om de procedure voor een besluit min of meer gelijk te stellen aan de PKB-procedure, zegt de minister in de memorie van antwoord aan deze Kamer. Waarom niet?

Ik zou zeggen dat het wel logisch is om bij zaken van nationaal belang beide Kamers gelijke rechten te geven. Wij hebben het recht om hier allerhande AMvB's te bespreken, als wij daar behoefte aan hebben. Wij hebben dat bijvoorbeeld gedaan, toen wij met staatssecretaris Remkes in debat gingen over een AMvB in het kader van het welstandstoezicht. Dat mogen wij allemaal wel, maar dat recht zouden wij niet hebben als het gaat om ingrijpende investeringsbeslissingen over projecten van nationaal belang. Daar kan ik niet bij. Ik krijg hierover graag nadere uitleg van de minister.

Ik rond af met twee opmerkingen. De eerste betreft de rechtsbescherming van burgers die geconfronteerd worden met een verplichte wijziging van een bestemmingsplan, zonder dat zij daarvoor in hun eigen gemeente verhaal kunnen halen. Zij kunnen wel bezwaar maken, maar dan moeten ze heel goed bij de les zijn en alle consequenties overzien. Ik heb het idee dat deze aanpak niet bevorderlijk is voor het vertrouwen in de rechtsstaat. De kans dat burgers met succes de nationaal-belangmachine kunnen stoppen, is bijna nul. Dat is een extra reden om de minister tot de grootst mogelijke terughoudendheid aan te sporen.

De tweede opmerking betreft artikel 39g, waarin staat dat het rijksprojectbesluit van rechtswege vervalt als het niet binnen tien jaar wordt uitgevoerd. Ik dacht eerst dat ik het niet goed las, maar er staat echt tien jaar. Aan dit hele wetsvoorstel kleeft de geur van haast en van slagvaardigheid. Alles moet kortaant en efficiënt besloten worden. Er moet goede regie gevoerd worden. Dan zou je op z'n minst verwachten dat de overheid zichzelf ook streng de maat neemt en binnen een periode van vier of vijf jaar in staat is om met de uitvoering te beginnen. Maar nee, daarvoor meet ze zichzelf een termijn van tien jaar toe. Stel dat het zes, zeven of negen jaar duurt voordat de uitvoering een feit wordt, dan kun je je in alle redelijkheid afvragen waarom deze uitzonderlijke procedure wordt gevolgd. Kan de minister de keuze voor tien jaar nog eens uitgebreid toelichten?

Dat brengt mij tot mijn allerlaatste opmerking. Efficiency en slagvaardigheid worden als kenmerken gezien van deze nieuwe regelgeving, alsof in de regels de grootste belemmeringen zitten. Was het maar zo eenvoudig. Wij weten allemaal heel goed dat die belemmeringen misschien nog wel meer zitten in de organisatie van de besluitvorming, ambtelijk mismanagement, eindeloze vergadercircuits en andere bestuurlijke stroop, zoals ik het maar even noem. Het zou de minister sieren als zij in haar eerste optreden in deze Kamer van de gelegenheid gebruikmaakt om duidelijk te maken hoe zij dat probleem denkt aan te pakken. Ik sluit niet uit dat daar meer

efficiencywinst te boeken is dan dat met een vlucht in projectprocedures bereikt kan worden. Wij zijn buitengewoon benieuwd naar het antwoord van de minister.

*N

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Namens de fracties van de ChristenUnie en de SGP waarvoor ik het woord mag voeren, heet ik de minister hartelijk welkom. Ik hoop op een zeer vruchtbare samenwerking in deze periode.

De leden van onze fracties hebben met belangstelling kennis genomen van dit wetsvoorstel. Het oogmerk is een versnelling van ruimtelijke procedures. Wat kun je daar nu op tegen hebben? Niets, zo vinden wij, mits dat op een duidelijke en zorgvuldige wijze gebeurt. Daarover zijn veel opmerkingen te maken. In de schriftelijke voorbereiding is dat gebeurd. Mevrouw Meindertsma heeft het expliciet aan de orde gesteld, waarbij wij ons aansluiten.

Veel tijdverlies bij het realiseren van grote projecten blijkt niet zozeer het gevolg te zijn van allerlei stroperige procedures, maar van een niet-adequate afstemming tussen overheden onderling en tussen overheden en invloedrijke belangenorganisaties. Mij dunkt dat met goed procesmanagement nog een wereld valt te winnen. Wordt er voldoende aandacht geschonken aan goed procesmanagement, zodat er veel sneller gewerkt kan worden? Wat wordt er precies aan gedaan?

Ik wil een relativerende opmerking maken bij dit wetsvoorstel. In welke vorm komt het terug in de voorgenomen nieuwe Wet ruimtelijke ordening die aanhangig is bij de Tweede Kamer? In hoeverre praten wij over een voorstel dat thans alweer aan wijziging onderworpen is? Uiteraard zal er materieel zo min mogelijk worden gewijzigd, maar er zullen ongetwijfeld de nodige aanpassingen plaatsvinden in verband met de nieuwe systematiek van de Wet ruimtelijke ordening in wording. Kan de minister over de nodige aanpassingen van dit wetsvoorstel in dit verband al iets zeggen? Hoe zinvol is het dat wij vandaag spreken over een wellicht op dit moment al verouderd wetsvoorstel?

Het thans bij de Tweede Kamer aanhangige wetsvoorstel ten behoeve van de fundamentele herziening van de ruimtelijke ordening impliceert een flinke versterking van de positie van het bestemmingsplan. Zo vervalt de zelfstandige projectprocedure op grond van artikel 19 WRO. De rijksprojectenprocedure betekent naar onze mening een aantasting van de positie van het bestemmingsplan en een inperking van het bestaande decentrale stelsel van de WRO. Past de rijksprojectenprocedure derhalve wel bij de filosofie van de nieuwe WRO, zo vragen wij de minister.

In het ruimtelijk spoor gaat de eigen verantwoordelijkheid van de medeoverheden door dit wetsvoorstel rijksprojectenprocedure naar onze overtuiging flink teloor. Wij vragen ons af of de mogelijkheid van een projectcommissie, vergelijkbaar met een landinrichtingscommissie met daarin onder meer vertegenwoordigers van decentrale overheden, niet meer structurele aandacht verdient. Hierbij zou eventueel de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

mogelijkheid kunnen worden ingebouwd, te komen tot conflictoplossing en besluitvorming door de rijksoverheid, indien men er gezamenlijk niet uitkomt. Daarmee houd je naar onze mening de balans tussen de decentrale overheden en de rijksoverheid in evenwicht.

Enkele jaren geleden heeft de Staatscommissie voor de waterstaatswetgeving onzes inziens een waardevol pleidooi gehouden voor zo'n projectcommissie. Dat advies werd op 21 december 1998 uitgebracht. Onze fracties bepleiten daarvoor een wettelijke grondslag te creëren. Wat is de mening van de minister hierover?

Ik verwijst in dit verband naar de zeer behartigenswaardige conclusies van Paul Pestman in zijn proefschrift "In het spoor van de Betuweroute". Pestman bepleit hierin een veel sterkere rol van met name de decentrale overheden bij grote projecten.

Aan de hand van concrete projecten toont hij aan dat decentrale overheden weldegelijk in staat zijn om met onderbouwde plannen te komen die tot een betere inpassing van zo'n project in het landschap leiden. Pestman bekritiseert in dit verband in het bijzonder die wetgeving, zoals de Tracéwet, waarbij gemeenten geen formele positie hebben bij de inpassing van grote projecten omdat het projectbesluit direct geldt als een vrijstellingsbesluit ex artikel 19 Wet ruimtelijke ordening. Deze fundamentele kritiek geldt derhalve naar onze mening ook de nu gekozen constructie in het wetsvoorstel voor de rijksprojectenprocedure. Er kan snel een besluit worden genomen, maar dat kan eenvoudig leiden tot nieuwe conflicten tussen Rijk en gemeente, Rijk en provincie of de drie genoemde overheden. Onze vraag is hoe de minister aan de hand van dit wetsvoorstel deze kritische notities beoordeelt. Wordt aan de noodzakelijke beïnvloedingsmogelijkheden van de decentrale overheden voldoende recht gedaan? Wij menen van niet. Er moet immers voorkomen worden dat de betrokken decentrale overheden vooral de nadelen van een grootschalig project ondervinden, terwijl de voordelen meer de samenleving als geheel ten goede komen.

Ik sluit af met een vraag. Het gaat om een heel ingrijpend besluit waarover wij discussiëren. Waarom is de Eerste Kamer er dan naast gezet? Waarom is niet de lijn gekozen van de PKB? Ik sluit mij hierbij aan bij collega Van der Lans.

Men kan zich voorstellen dat wij met heel veel belangstelling het antwoord van de minister afwachten.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik heet namens mijn fractie de minister van harte welkom.

Toen ik deze wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening onder ogen kreeg, moest ik glimlachen. Met voorliggende wijziging wil de minister een rijksprojectenprocedure in het leven roepen die tot doel heeft, de besluitvorming over ruimtelijke projecten te stroomlijnen en te versnellen. Een mooi streven, maar snel en gestroomlijnd is de besluitvorming over de rijksprojectenprocedure zelf echter geenszins verlopen. Het is al opgemerkt dat de procedure reeds in het regeerakkoord van 1998 is aangekondigd. Respectievelijk de ministers Pronk, Kamp en nu Dekker hebben de wet

verdedigd. De rijksprojectenprocedure heeft een lange geschiedenis. Voor mij echter is de materie relatief nieuw. Ik weet niet zeker of ik nu het grote nadeel heb van een relatief geringere dossierkennis of misschien het voordeel van een frissere blik. Ik heb in ieder geval twee opmerkingen. Zeker in dit huis moeten wij wetgeving toetsen op helderheid en noodzakelijkheid. Naar de opvatting van mijn fractie voldoet de voorgestelde rijksprojectenprocedure aan geen van beiden. Zij is helder noch noodzakelijk. Hopelijk kan de minister ons overtuigen van ons ongelijk.

Veel van de opmerkingen die ik maak zijn al door mijn voorgangers gemaakt. Dit toont de eensgezindheid die er in deze Kamer bestaat in de kritiek op de voorliggende wijziging. Wil de minister hierop ingaan?

Onduidelijk is voor welke projecten de rijksprojectenprocedure is bedoeld. In de memorie van toelichting uit 2000 stelt het toenmalige kabinet dat de rijksprojectenprocedure bedoeld is voor projecten die van zodanig belang zijn dat de rijksoverheid de regie van de besluitvorming van begin tot eind in eigen hand wenst te nemen. De ministers kunnen ondermeer tot zo'n procedure besluiten. Het kabinet geeft echter toe dat in algemene zin moeilijk aan te geven is wanneer een project de kwalificatie van rijksproject zal verkrijgen. Onduidelijk is dus waarmee wij vandaag moeten instemmen. Gedurende het debat in de Tweede Kamer en in de commissie in Eerste Kamer kwamen de verschillende ministers met uiteenlopende criteria, zoals eerder al opgemerkt is. Een rijksprojectenprocedure kan worden ingesteld bij projecten van nationaal belang, in geval van dringende maatschappelijke redenen en in geval er sprake is van spoedeisend maatschappelijk belang.

Tijdens de behandeling in de commissie van deze Kamer bleek het voor de minister niet eenvoudig om deze uiterst vage criteria nader te definiëren. Collega Van der Lans merkte al terecht op dat de termen vooral naar elkaar verwijzen en daarmee dus volslagen betekenisloos zijn. Onduidelijk is ook hoe nationaal belang zich verhoudt tot provinciale en gemeentelijke belangen en hoe bijvoorbeeld belangen op het gebied van economie, milieu en veiligheid zich tot elkaar verhouden. Verder kan ik instemmen met de opmerking van Van der Lans, dat er toch wel een grote tegenstrijdigheid is tussen centralisme en decentrale ruimtelijke ordening.

Van "dringende maatschappelijke redenen" worden weinig voorbeelden genoemd door de minister. Nadere preciseringen als "bovenlokale uitstraling" kunnen mijn fractie niet erg overtuigen. Hetzelfde geldt voor de belofte van niet-lichtzinnig gebruik van dit instrument.

Over de vraag wanneer een project van spoedeisend belang is, mag in ieder geval deze Kamer, zo heb ik begrepen, niet meer meebeslissen. Klopt het dat in het geval van een door de ministerraad gestarte rijksprojectenprocedure de Eerste Kamer geen medezeggenschap meer heeft? Welke overwegingen liggen hieraan ten grondslag?

Zoals gezegd: op de vraag om concrete voorbeelden te noemen van projecten waarvoor deze procedure in de nabije toekomst zal moeten gaan gelden,

weet de minister niet eenvoudig antwoord te geven. In vrij algemene termen spreekt zij van rivierverruiming, hoogwateroverlast en andere infrastructurele projecten.

Grote ruimtelijke projecten maken in Nederland vaak veel protesten en emoties los. Ook de besluitvorming gaat vaak gepaard met veel politiek en juridisch gedoe. De rijksprojectenprocedure moet deze besluitvorming efficiënter maken. Daarmee lijkt de minister aan te geven dat al het politieke en juridische getouwtrek overbodig is. Was dat maar waar. Recente problemen met grote ruimtelijke projecten tonen helaas, dat dit niet het geval is. Als vorige kabinetten beter hadden geluisterd naar kritiek, zouden wij nu bijvoorbeeld niet met een overcomplete Betuwelijn zitten die ons waarschijnlijk opzadelt met structurele tekorten van tientallen miljoenen euro's per jaar.

De besluitvorming in Nederland over grote ruimtelijke projecten verloopt soms zeer bureaucratisch. Het zou ons heel wat waard zijn als die doorzichtiger kan worden. De voorgestelde rijksprojectenprocedure, zo vreest mijn fractie, maakt de besluitvorming misschien wel sneller, maar daarmee nog niet beter of doorzichtiger.

De minister belooft dat de inspraakmogelijkheden en de rechtsbescherming van burgers in het geval van een rijksprojectenprocedure niet worden aangetast. Als dat zo is, hoe denkt de minister dan tijdswinst te kunnen boeken?

Dat brengt mij op het punt van de noodzakelijkheid. In mei heeft het kabinet bij de Tweede Kamer een nieuwe wet op de ruimtelijke ordening ingediend. Hierin staan opnieuw de besluitvorming over grote ruimtelijke projecten en de bevoegdheden van de verschillende overheden centraal. Het lijkt er daarom op dat de voorliggende rijksprojectenprocedure al heel snel overbodig gaat worden. Nogmaals dus de vraag: kan de minister concreet aangeven welke grote ruimtelijke projecten volgens haar mogelijk nog met deze rijksprojectenprocedure gerealiseerd zullen worden, voordat een fundamentele herziening van de wet op de ruimtelijke ordening is doorgevoerd? Kan zij geen projecten noemen, dan is deze wijziging overbodig. Als zij wél projecten kan noemen, dan wil ik graag met haar de discussie aan of het in deze gevallen mogelijk is om versnelling en stroomlijning op een andere wijze te bewerkstelligen, bijvoorbeeld door een betere informatievoorziening aan betrokken gemeenten, provincies, belangengroepen en Tweede en Eerste Kamer.

Slechte ervaringen in het verleden hebben ertoe geleid dat mijn fractie niet lichtzinnig wil omgaan met besluitvorming over grote ruimtelijke projecten. De Raad van State beklemtoonde in 2000 al dat vertragingen bij de totstandkoming van projecten niet alleen worden veroorzaakt door wettelijke procedures, maar vooral door slechte politieke besluitvorming. Valt niet hier, zo vraag ik de minister, veel meer winst te boeken? Moet de minister niet veel meer kiezen voor een betere overeenkomst tussen overheden en belangenorganisaties? De heren Van der Lans en Van den Berg en mevrouw Meindertsma hebben hier ook al op gewezen.

De voorgestelde rijksprojectenprocedure is naar onze opvatting niet helder en met het oog op de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening wellicht overbodig. Mijn fractie

wacht de nieuwe wet daarom met belangstelling af. Ook eventuele voorstellen voor verbetering van de politieke besluitvorming ziet mijn fractie met veel interesse tegemoet.

*N

De heer **Ten Hoeve** (OSF): Mevrouw de voorzitter. Ik sluit mij natuurlijk graag aan bij de woorden van welkom voor de minister. Ik vind het jammer dat ik dit nu juist bij dit wetsvoorstel moet doen, want mijn voorganger Martin Bierman heeft op 17 januari toen dit voorstel in de commissie werd behandeld, gezegd dat hij er met gemengde gevoelens kennis van had genomen. Overigens geldt dit ook voor mij.

Het algemene gevoel is dat het ruimtelijkeorderingsbeleid aan vernieuwing toe is. Daarbij zal slagvaardigheid zeker een rol moeten spelen. Het is echter de vraag of deze verandering wel op deze wijze nu moet worden doorgevoerd. Mijn voorganger gaf in zijn vragen aan de minister al aan dat bij grote projecten "een langdurige procedure ook z'n voordelen kan hebben", omdat er daardoor "meer doordacht geopereerd" zou kunnen worden en "de kans op missers" kleiner wordt. Ik concludeer dat er op zijn minst een afweging zou moeten worden gemaakt tussen slagvaardigheid enerzijds en zorgvuldigheid anderzijds ook al duurt dat langer.

De minister zegt dat de rijksprojectenprocedure niet is bedoeld als spoedprocedure. De procedure is echter wel bedoeld om per wet of in een planologische kernbeslissing, maar eventueel ook sneller dan met wetgeving of planologische kernbeslissing kan worden bereikt, namelijk met een besluit van de minister, te kunnen optreden. De procedure heeft verder de bedoeling om het ruimtelijk beleid van lagere overheden op eenvoudige wijze aan de kant te zetten.

De projectenprocedure via wetgeving of een planologische kernbeslissing kennen behoorlijke procedures, maar de snelle methode gaat wel erg snel. De minister stelt een besluit vast, inclusief een meer of minder goede motivering en beschrijving, voert overleg met provincies, gemeenten en waterschappen die het aangaat, geeft vier weken de tijd voor bedenkingen en geeft vervolgens de Tweede Kamer ook vier weken de tijd om te reageren. Het besluit zet dan het streekplan aan de kant en het bestemmingsplan moet worden aangepast.

Dit gaat wel erg snel. Ik zeg met mijn voorganger dat een wat moeilijker en langduriger procedure ons misschien voor missers kan behoeden. Juist bij betrekkelijk grote en ingrijpende projecten mogen niet te gemakkelijk en te snel besluiten worden genomen. Wij weten intussen toch ook wel hoe ondeugdelijk de informatie vaak is waarop beslissingen worden genomen. Te snel een beslissing willen nemen, kan de risico's nog verder vergroten.

Het is niet onze bedoeling om nu al een barrière op te werpen tegen de projectenprocedures in de nieuwe WRO. De wet zal in haar geheel op haar merites moeten worden beoordeeld. Wij hebben echter wel het gevoel dat met deze aanpassingen van het huidige regiem wat erg gemakkelijk wordt omgesprongen.

Wij vinden het te gemakkelijk om te besluiten dat iets maar een projectenprocedure moet worden. Daarbij

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

worden de lagere overheden te gemakkelijk aan de kant gezet. Tot slot zijn wij van mening dat deze procedures te gemakkelijk door het parlement, dat wil zeggen uitsluitend door de Tweede Kamer kunnen worden geloodst.

Wij geven er de voorkeur aan dat het Rijk -- waar dat nodig is -- de regie deelt met andere bevoegde gezagen zoals is opgenomen in de nadere memorie van antwoord. Dit is misschien wat lastiger, maar het kan wel onheil voorkomen. Kan de minister aangeven of zij mogelijkheden ziet om extra zekerheden in te bouwen in ieder geval voor de lagere overheden en het parlement? Kan zij aangeven of dit nu kan gebeuren of dat dit moet wachten op de algehele herziening van de wet?

De voorzitter: Het woord is aan mevrouw Van Dalen-Schiphorst, die haar maidenspeech zal houden.

**

Mevrouw Van Dalen-Schiphorst (CDA): Voorzitter. Als zesde en laatste spreker in de rij wil ook ik niet nalaten om de minister van harte welkom te heten, hoewel ik mij zou kunnen voorstellen dat zij onderhand het gevoel krijgt dat het allemaal wat erg veel is en zich afvraagt of er misschien een addertje onder het gras zit. Welnu, dat laatste is volgens mij niet het geval. Het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening dat voorligt, heeft een lange weg afgelegd. De vraag zou dan ook gesteld kunnen worden of het niet zinvol zou zijn nog maar even te wachten en dit onderdeel meteen in de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening mee te nemen. Voor deze wetswijziging is drie jaar nodig geweest en ik vrees dat de fundamentele herziening geen kortere weg zal afleggen. Wij kunnen dan toch maar beter de rijksprojectenprocedure afhandelen. Een vraag in die geest hoeft u dan ook niet van de CDA-fractie te verwachten.

Belangrijk doel van de wetswijziging is het verminderen dan wel opheffen van stroperigheid in bepaalde procedures. Dat is een uitspraak die de CDA-fractie zeer aanspreekt. Een cruciaal punt in alle nota's en verslagen is het begrip projecten van nationaal belang. Een heldere definitie daarvan is tot op dit moment niet gegeven. Tot op zekere hoogte kunnen wij daar begrip voor opbrengen. Uit de Memorie van Antwoord, maar ook uit het advies van de Raad van State blijkt dat van een nadere omschrijving is afgezien met het oog op de juist zo gewenste flexibiliteit. Toch doet zich de vraag voor hoe voorkomen kan worden dat het instrument oneigenlijk wordt ingezet. Flexibiliteit en snelheid mogen er naar onze mening niet toe leiden dat het begrip en de toepassing ervan uitdijen. In de Tweede Kamer is ter voorkoming daarvan een aantal amendementen ingediend. Eén van de aangenomen amendementen was het amendement-Spies. Hierin werd een nadere afbakening gegeven van het begrip nationaal belang: "Onder projecten van nationaal belang worden verstaan projecten met een bovenlokale ruimtelijke dimensie of met bovenlokale ruimtelijke effecten". Bedoeld werd te voorkomen dat de procedure kan worden "misbruikt voor het realiseren van projecten met bescheiden omvang, waarvoor bij de betreffende gemeente

en lokale bevolking geen draagvlak bestaat". De antwoorden die hierop in de verschillende stadia werden gegeven, hebben niet tot meer duidelijkheid geleid. Ik zou haast zeggen: integendeel; het was nogal verwarrend. De ene keer werd een voorbeeld gegeven met inderdaad de genoemde criteria, de volgende keer een voorbeeld waarbij de bovenlokale ruimtelijke dimensie of ruimtelijke effecten geen rol speelden. Er bestaat nog steeds behoefte aan een duidelijke en eenduidige bepaling van het begrip projecten van nationaal belang. De vraag aan de minister is dan ook helderheid op dit punt te verschaffen, zodat in de uitvoering van de wet geen willekeurige ongelijkheden gaan ontstaan.

Een tweede, maar niet minder belangrijk punt is het ontbreken van betrokkenheid van de Eerste Kamer bij de rijksprojectenprocedure. In het verleden, naar ik heb begrepen al in 1985, heeft de toenmalige Eerste Kamer zich met succes ervoor sterk gemaakt om betrokken te worden bij planologische kernbeslissingen. De redenen hiervoor laten zich eenvoudig raden. Het ging weliswaar niet om wetgeving in de strikte zin, maar wel om beslissingen van een ingrijpend en verstrekkend karakter. In de discussies die geleid hebben tot de besluitvorming over de PKB's heeft dit punt een zwaarwegende rol gespeeld en wel zo zwaar dat de rol van de Eerste Kamer expliciet is opgenomen in de procedure, met uitdrukkelijk een behandelingstermijn van vier weken.

Naar onze mening behandelen wij op dit moment een niet minder belangrijke procedure. De argumenten die golden bij de PKB hebben naar ons inzicht niet aan kracht ingeboet. Toch komt de Eerste Kamer in dit voorstel niet in beeld. Het mogelijke argument dat dit een onnodig langere weg betekent voordat het project ter hand kan worden genomen, delen wij niet. Immers, net als bij de PKB kan het voorgenomen besluit tegelijkertijd aan de Tweede en Eerste Kamer worden toegezonden, waarna een termijn van vier weken wordt gesteld waarbinnen beide Kamers kunnen reageren.

Wij hebben de volgende vragen. Is de regering bereid om rijksprojectbesluiten ook toe te zenden aan de Eerste Kamer zodat deze daar desgewenst met haar over kan debatteren? Uiteraard geldt in dit geval ook de termijn van vier weken. Is de regering bereid om de rijkscoördinatieregeling in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening zo te wijzigen dat een besluit tot aanpassing van deze regeling niet alleen de instemming van de Tweede Kamer, maar ook die van de Eerste Kamer behoeft?

Wij hopen dat wij de regering, in dit geval mevrouw Dekker, niet met deze vragen hebben overvallen. Wij beseffen dat deze in een eerdere ronde niet aan de orde zijn geweest. Wij vonden de vragen echter toch van een zodanige importantie dat wij het niet konden nalaten om deze te stellen.

De voorzitter: Mevrouw Van Dalen, ik wil u van harte gelukwensen met het uitspreken van uw maidenspeech in deze vergadering. U hebt uw bijdrage aan dit debat pas vanmorgen aangekondigd. U hebt ons dus weinig kans gegeven om uw doopceel uitgebreid te lichten. Ik wil er toch enkele woorden aan wijden.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

Uw lidmaatschap van de Eerste Kamer sluit aan bij een lange periode in een andere politieke functie, namelijk het lidmaatschap van Provinciale Staten van Overijssel, van 1987 tot 2003. U was daar onder andere vice-voorzitter van de CDA-fractie en lid van de onderhandelingsdelegatie voor de samenstelling van het collegeprogramma en voor de samenstelling van het college. Daarmee hebt u veel praktijkervaring opgedaan in het politieke metier. Ook in theoretische zin bent u goed voorbereid op het werk van deze Kamer als medewetgever. U volgde gedurende een reeks van jaren aan de Open Universiteit de studie Bestuurskunde, met als hoofdrichting Overheid en recht. U rondde deze af in 1998. Het volgen van deze studie naast de eerder genoemde activiteiten, met name de politieke, heeft voor u ongetwijfeld tropenjaren opgeleverd. Uit uw dagelijks werk als directeur van het Regionaal Indicatieorgaan Overijssel en uit diverse eerder vervulde nevenfuncties blijkt uw affiniteit met de zorg voor ouderen en gehandicapten.

In onze Kamer houdt u zich specifiek bezig met de beleidsterreinen volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieu en sociale zaken en werkgelegenheid. Vanuit deze brede oriëntatie en met uw lange politieke ervaring kunt u een waardevolle bijdrage leveren aan het werk van de Senaat. Ik wens u dat graag toe en ik hoop dat u er veel plezier aan zult beleven in de komende periode.

**

De beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: De beraadslaging zal worden hervat na de behandeling van het wetsvoorstel inzake de verhoging van de strafmaat voor structurele discriminatie.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met een verhoging van de strafmaat bij structurele vormen van discriminatie (27792).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Witteveen** (PvdA): Mevrouw de Voorzitter. Bij de schriftelijke voorbereiding van dit wetsvoorstel heeft mijn fractie enkele vragen gesteld over het in kringen van het openbaar ministerie gesignaleerde risico dat een verhoging van de strafmaat voor structurele vormen van discriminatie wel eens een louter symbolische wetswijziging kan betekenen. De minister is op onze vragen grondig ingegaan. Daarvoor dank ik hem. Toch willen wij in de plenaire behandeling nog heel in het kort op deze kwestie terugkomen.

Wij kunnen de strafmaat voor structurele vormen van discriminatie verzwaren. Mijn fractie stemt daarmee in. In de praktijk zal het wel echt tot een effectieve vervolging moeten komen. Dat moet gebeuren in de situatie waarin de capaciteit bij politie, openbaar ministerie

en de rechterlijke macht onder druk staat, bij afnemende middelen en mogelijkheden. Als de aanpak van structurele vormen van discriminatie in relatie tot andere misdrijven een lage prioriteit krijgt in het opsporingsbeleid, kan het effect zijn dat de voorgenomen strafverzwaring een symbolische maatregel blijkt te zijn.

Hoe komt die prioriteitsstelling door het openbaar ministerie bij dit type criminaliteit precies tot stand? Wij schieten er niets mee op als extra aandacht voor structurele vormen van discriminatie ten koste zou gaan van aandacht voor incidentele vormen van discriminatie. Als ik de regering goed begrijp, is dat ook niet de bedoeling. Er is namelijk verwezen naar de Aanwijzing Discriminatie van het College van procureurs-generaal. Nu citeer ik de minister: "Gebrek aan opsporings- en vervolgingscapaciteit is in beginsel geen reden voor sepot". In beginsel? Aan welke uitzonderingen op de regel wordt gedacht?

Ik ga door met citeren: "De omstandigheid dat ook het openbaar ministerie en de rechterlijke macht hun aandeel moeten leveren in de voorgenomen bezuinigingen heeft geen gevolgen voor de opsporing, vervolging en berechting van zowel incidentele als structurele discriminatiedelicten". Dat klinkt meteen al een heel stuk stelliger. Ik ben blij met die stelligheid, maar ik vraag mij af of het een realistische uitspraak is. Als er minder middelen zijn, kan er minder werk worden verzet en zullen dus enkele van die zaken die belangrijk genoeg zijn om ze als misdrijf te vervolgen, blijven liggen. Vindt de minister de opsporing en vervolging van bijvoorbeeld bolletjesslikkers van meer gewicht dan de opsporing en vervolging van structurele vormen van discriminatie? Ik geef toe dat dit type vragen misschien enigszins retorisch zijn, maar zij komen onvermijdelijk op bij het lezen van de geruststellende woorden van de minister.

Dit is geen theoretische kwestie. Het is een feit dat het opsporen en vervolgen van structurele vormen van discriminatie veel moeilijker is dan het opsporen en vervolgen van bijvoorbeeld incidentele discriminatoire uitingen of handelingen van een bekend persoon. Mensen die in het verband van een organisatie te werk gaan, zijn vaak moeilijker te traceren. Voorts kunnen organisaties die delicten plegen dankzij de opkomst van moderne communicatietechnieken gemakkelijker uit het zicht van politie en justitie blijven of hun werkwijze verhullen. Als met de beperkte capaciteit van nu een keuze moet worden gemaakt tussen een ingewikkeld onderzoek naar structurele vormen van discriminatie waarvan de uitkomst onzeker is en naar een aantal veel eenvoudiger op te sporen en te vervolgen delicten, zoals incidentele discriminatie, wie garandeert mij dan dat men ondanks het capaciteitsgebrek die moeilijke weg op zal gaan?

Efficiënter werken kan een antwoord op deze vrees zijn. Een mogelijkheid daartoe is wellicht verdergaande specialisatie binnen het openbaar ministerie waarbij een bepaalde eenheid speciaal voor de structurele vormen van discriminatie wordt toegerust. Zoiets kost alleen weer geld en kan ten koste gaan van andere mogelijkheden om meer gericht aan criminaliteitsbestrijding te werken.

De heer **Rosenthal** (VVD): Mevrouw de voorzitter. De VVD-fractie heeft na de schriftelijke voorbereiding nog behoefte aan een korte plenaire behandeling van dit wetsvoorstel inzake verhoging van de strafmaat bij structurele vormen van discriminatie of het aanzetten tot haat. Net als de fractie van de PvdA heeft mijn fractie geen enkel bezwaar tegen verhoging van de strafmaat bij deze delicten, maar wij willen nog wel even terugkomen op iets opvallends wat zich zowel bij de behandeling in de Tweede Kamer als bij de schriftelijke voorbereiding in deze Kamer voordeed. Ik doel op de duidelijke eenzijdigheid in de memorie van toelichting en in de parlementaire stukken die daarna verschenen zijn. Het valt op dat er in deze memorie, die toch ook onderdeel van de wetsgeschiedenis is, tot nog toe vrijwel exclusief aandacht is gevraagd voor de noodzaak om discriminatie en het aanzetten tot haat van de zijde van extreem rechtse groeperingen aan te pakken. Op zichzelf is het natuurlijk prima dat hiervoor aandacht wordt gevraagd, maar toen wij bij de schriftelijke voorbereiding vroegen of het hierbij niet ook om groeperingen van heel anderen huize zou moeten gaan, was het droge antwoord van de minister dat de discriminatiewetgeving, de voorgestelde wijzigingen daarin en de strafrechtelijke handhaving van die wetgeving op structurele vormen van discriminatie zien, ongeacht van welke zijde. Het is goed dat de minister dit nu expliciet heeft aangegeven, maar voor de wetshistorie komt dit wel wat aan de late kant. De rationale in de memorie van toelichting betrof immers vooral de opkomst van extreem rechtse groeperingen met discriminatoire denkbeelden.

Ik laat het bestanddeel discriminatie in de wetsartikelen nu even rusten en ik concentreer mij op de andere component, het aanzetten tot haat. Hierbij rijst voor onze fractie de vraag of de minister het ermee eens is dat de maatschappelijke context sinds de indiening van het wetsvoorstel – dat was in juni 2001, toch alweer enige tijd geleden – op een aantal punten veranderd is en dat wij sowieso aandacht moeten besteden aan het aanzetten tot haat door anderen dan alleen extreem rechtse groeperingen.

In dit verband wil ik nog ingaan op twee concrete punten. Artikel 137 is gericht op de strafbaarstelling van het aanzetten tot haat, discriminatie of gewelddadig optreden tegen personen of goederen wegens ras, godsdienst, levensovertuiging of seksuele geaardheid. Nu gaat het volgens de heersende leer – daarbij worden steeds weer Noyon en Langemeijer geciteerd – bij levensovertuiging om een voor de betrokken persoon heilige en existentiële opvatting over de betekenis van zijn bestaan en de wijze waarop dat geleefd moet worden. Een pikant detail is dat er in het ontwerp-verdrag tot vaststelling van een Europese grondwet een veel ruimere reeks van categorieën voorkomt, als het gaat om het aanzetten tot haat, discriminatie of gewelddadig optreden. Daarbij komt ook naar voren wat in artikel 1 van de Grondwet staat, namelijk zaken die betrekking hebben op gezindte in het algemeen. En in dit zelfde ontwerp-verdrag staat ook het aanzetten tot haat vanwege vermogen, een nieuw element.

In elk geval roept dit voor ons de vraag op hoe de minister de volgende constellatie beziet. Een aantal personen heeft een zeer sterke overtuiging, bijvoorbeeld op

het punt van "het multiculturele drama", zoals het door de publicist Scheffer wordt genoemd. Deze personen dragen dit in zeer harde bewoordingen uit, waarvoor zij enkele jaren geleden door de rechter zouden zijn veroordeeld, maar nu niet meer.

Dat kan van de andere kant -- anders dan de extreem rechtse kant -- tot allerlei protesten, kritiek enz. leiden en zelfs tot boze vertogen, haatgevoelens of, sterker nog, het mogelijk aanzetten tot haat. Dat roept de vraag op of het fulmineren en aanzetten tot haat tegen bijvoorbeeld mensen die iets te berde brengen over het multiculturele drama, ook binnen het artikel 137 zou vallen. Het voorgaande betreft aldus het eerste vraagpunt.

Ik kom bij het tweede vraagpunt. Recentelijk zijn wij geconfronteerd met ernstige bedreigingen vanuit de hoek van extreme dierenactivisten aan het adres van een aantal leden van de Tweede Kamer. Er is toen door sommigen geopperd dit soort bedreigingen maar meteen onder de terrorismewetgeving te brengen. De minister heeft daar terughoudend op gereageerd en verwezen naar het concept van de terreur zoals dit nu bij de Tweede Kamer voorligt in de vorm van wetgeving. Hij heeft gezegd dat je het aan de hand van dat concept zou moeten bekijken en moeten nagaan of het daarin wel of niet past. Als wij echter kijken naar de maatschappelijke ontwikkelingen die op dat vlak kennelijk gaande zijn, is er dan niet alle reden om ook in het kader van het hier voorliggende wetsvoorstel, dat betrekking heeft op structurele vormen van discriminatie, niet alleen naar extreem rechts maar zeker ook bijvoorbeeld naar extreem links te kijken?

Wat dat betreft zouden wij het op prijs stellen als de minister in zijn reactie duidelijk zou maken dat wij bij dit wetsvoorstel te maken hebben met een vleugelneutrale benadering van de problematiek. Wij zouden het zeer op prijs stellen -- dit is een concreet verzoek aan de minister -- als hij dit punt met nadruk onder de aandacht van het openbaar ministerie zou brengen. Vaak genoeg ontstaat er immers een zekere vooringenomenheid bij het opsporen en vervolgen van strafbare feiten. Als de minister zou insteken op datgene dat de fractie van de PvdA vraagt, namelijk dat er daadwerkelijk op dit punt actie wordt ondernomen zodat de wet geen dode letter blijft, zouden wij graag zien dat die actie zich op het hele spectrum van extreme activiteiten richt, waarbij aanzetten tot haat of discriminatie of gewelddadig optreden worden aangepakt, ongeacht waar die vandaan komen.

De heer **Kox** (SP): Mevrouw de voorzitter. Evenals de fractie van de VVD en de fractie van de PvdA heeft ook de fractie van de SP moeite met dit wetsvoorstel. Deze mening van de Kamer is vleugelneutraal, zouden wij in de woorden van de heer Rosenthal kunnen zeggen. Ik denk ook aan de opmerking die door de PvdA-fractie werd gemaakt bij de schriftelijke voorbereiding, namelijk dat wij de nu bestaande strafmaat niet eens toepassen: waarom zou je dan gaan verdubbelen? Is dat dan geen symboolwetgeving? Ik denk echter dat ik daar de mening van de minister deel, namelijk dat het verhogen van de maximumstraf een hulpmiddel is voor de rechterlijke

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

macht om in concrete gevallen de juiste strafmaat vast te stellen. Mijn fractie denkt dat discriminatie een dermate aantasting van de menselijke waardigheid is, dat daar, zeker als je dat structureel doet en in georganiseerd verband, een zware straf op mag staan. Wat kun je nog méér doen als de waardigheid van mensen wegnemen?

Het is wel zaak te weten of het hier anderszins over effectieve regelgeving gaat, want het is toch een taak van dit huis om dat vooral te bekijken. Je komt dan bij de handhaafbaarheid van de regelgeving. De minister zegt in eerdere stukken dat wij ons geen zorgen hoeven te maken, want politie en justitie hadden al een actieve opsporings- en vervolgingstaakstelling en die hebben zij nog steeds. Hij zegt ook, ter ondersteuning van zijn eerste argument, dat dit zelfs is herbevestigd door het college van procureurs-generaal in april van dit jaar. Dat maakt echter de wantrouwende in mij een beetje wakker: waarom moest iets herbevestigd worden als dat al vaste regel was? Was het dan misschien toch zo dat tegen sommige politiebeamten en sommige officieren van justitie gezegd moest worden: hebben jullie wel in de gaten dat dit ons beleid is en dat daar jullie aandacht naar uit moet gaan?

Misschien kan de minister mijn wantrouwen op dat punt wegnemen door te zeggen: wij herbevestigen periodiek onze afspraken. Verder verwijs ik net als collega Witteveen naar die merkwaardige zin “in beginsel doen wij dat”. Dat klinkt heel goed, maar heel vaak wordt het begrip “in beginsel” gebruikt in de betekenis van “wij doen dat in beginsel wel, maar helaas niet in de praktijk”. Met andere woorden: kan de minister ons vertellen, of er vanuit politie en justitie wordt geklaagd. Kan hij ons dan tegelijkertijd uitleggen, hoe met minder middelen hetzelfde werk kan worden gedaan. Ik zou dat graag van de minister leren, want dat scheelt mij weer een heleboel vrije tijd. Als de minister kan uitleggen hoe betrokkenen met minder middelen toch hetzelfde kunnen presteren, verwacht ik dat hij binnenkort een rijk man is.

De heer Rosenthal heeft nog iets gezegd over extreem rechts en extreem links. Ik ben dat helemaal met hem eens. Ik begrijp wel hoe dat is gekomen, gezien feiten uit het verleden, die vaak konden worden toegeschreven aan mensen die zeiden, een extreemrechtse overtuiging te hebben. Maar hij heeft natuurlijk volledig gelijk dat het hebben van een bepaalde levensbeschouwing, visie of religie je niet meer of minder recht geeft om anderen in hun waardigheid te treffen. Daarom ben ik er een groot voorstander van om dat neutraal te benoemen. Het is niet verstandig om dat vooraf al te gaan zeggen, want misschien komt er straks iemand met een gematigde levensvisie, die zich vervolgens strafbaar maakt aan het uiten van meningen, het doen van handelingen of het nalaten van zaken, wat wij als discriminerend moeten beschouwen. Dat is een te begrijpen, maar niet te billijken vergissing. Het zou goed zijn als de minister dat nadrukkelijk aangeeft.

Mijn fractie is er een groot voorstander van dat het misdrijf van discriminatie nooit wordt weggepoetst, waar het ook vandaan komt. Tegelijkertijd vindt mijn fractie drie dingen noodzakelijk. Om te beginnen is dat de noodzaak tot enige ruimhartigheid in de samenleving. Je kunt natuurlijk de hele dag naar de politie lopen om

aangifte van belediging te doen. Zet de televisie aan, en gegarandeerd: je wordt beledigd. Daarmee moeten wij ons niet bezig houden. Mijn fractie vindt dat daar veel ruimte voor moet zijn. Tegenwoordig mag je weer zeggen wat je vindt, wordt er dan gezegd, en dat geldt voor ons in ruime mate. Dat betekent echter niet dat je maar mag zeggen wat je vindt, ongeacht de gevolgen voor anderen. In die zin moet er sprake zijn van vastbeslotenheid bij politie en justitie, en dus ook van middelen om die vastbeslotenheid in de praktijk te kunnen doorvoeren. Het derde punt is en blijft de deskundigheid van de rechterlijke macht om te beoordelen wat wel kan, wat zich niet verdraagt met de uitgangspunten rond discriminatie, en wat zich wel verdraagt met de vrijheid van meningsuiting.

Ik haat mensen met vermogen helemaal niet, ik houd er erg veel van. Mijn partij is er daarom een groot voorstander van dat iedereen rijk wordt, mijnheer Rosenthal. Wij willen dat standpunt met alle liefde en plezier uitdragen!

Minister Donner: Voorzitter. Ik dank de Kamer dat wij dit wetsvoorstel vandaag kunnen behandelen. Het is inderdaad een wetsvoorstel van wat oudere datum. De Tweede Kamer heeft het laten rijpen in de burelen. Tegelijkertijd geeft dit aan dat dit soort wetsvoorstellen, dat onder een bepaald gesternte nodig is, onder een ander gesternte ook nodig is. De maatschappelijke context is de afgelopen sterk veranderd. Deze strafverhoging voor structurele vormen van discriminatie of discriminatie in vereniging is noodzakelijk, omdat we vaak in een maatschappelijke discussie dreigen te geraken waarin steeds meer groepen in de samenleving elkaar over en weer veroordelen en verketteren. Op dat punt kan zo'n bepaling zinvol zijn.

Er is gevraagd of wij ons wat dat betreft speciaal op het structurele richten. Neen, je richt je bij de opsporing op discriminatie. Als je constateert dat discriminatie een meer structureel karakter heeft, heb je via het Wetboek van Strafrecht de mogelijkheid een sterker signaal af te geven. Het gaat er niet om dat er een opsporingslijn voor eenvoudige discriminatie en een andere voor structurele discriminatie is. We zijn bezig met discriminatie als geheel.

De richtlijn van het OM dateert van begin dit jaar en is toen herbevestigd. Richtlijnen worden overigens met een zekere regelmaat herbevestigd, omdat ze mede vanuit een oogpunt van deregulering vaak op termijn zijn gesteld en derhalve herbevestiging behoeven. Herbevestiging kan ook zinvol zijn, vanwege het verschijnsel dat je sommige zaken onder druk van andere dingen en prioriteiten af en toe aan moet scherpen, in die zin dat je dat nog steeds belangrijk acht. Dat heeft het OM structureel verzekerd door het expertisecentrum. De parketten hebben discriminatieofficieren van Justitie. Die ontwikkelen de deskundigheid die op dit punt nodig is. Bij de politie is het Landelijk bureau discriminatiezaken ingericht. In alle regio's zijn er contactpersonen. Daarnaast geldt de aanwijzing dat er in geval van aangifte in beginsel wordt vervolgd.

Dat “in beginsel” heeft in de Nederlandse taal een zekere dubbelzinnigheid. Hoe meer men naar het noorden gaat, des te sterker ligt de nadruk op het feit dat dit het

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

beginsel is en dat wij het dus altijd zo doen. Kom je beneden de rivieren, dan heeft het een andere betekenis.

De heer **Kox** (SP): Dat is bijna discriminatie.

Minister **Donner**: Neen, ik constateer gewoon een zeker patroon in taal. De heer Witteveen is tijdelijk gesitueerd in Tilburg. Hij heeft mogelijk een andere associatie bij het begrip. In Den Haag verkeren wij ongeveer in het midden van het land. Daar wordt de term vaker in beide betekenissen gebruikt. Om welke betekenis het gaat, dat moet steeds worden vastgesteld.

Het uitgangspunt is dat er wordt vervolgd. Er kunnen uiteraard omstandigheden zijn waaronder men dat niet doet, maar dat is de betekenis van "in beginsel". De richtlijnen en de prioriteiten worden vastgesteld in de overlegvergadering tussen het openbaar ministerie en de minister en zijn voorwerp van discussie tussen beide.

In alle gevallen bestaat het risico dat een discriminatiezaak aan de aandacht ontsnapt of onder druk van de werkzaamheden niet de aandacht krijgt die hij zou moeten hebben. Door het landelijk bureau discriminatiezaken is onlangs een quick scan over discriminatiebestrijding bij de politie uitgevoerd in alle politieregio's, om te kijken of daaraan aandacht wordt besteed. De raad van hoofdcommissarissen zal op grond van de aanbevelingen kijken wat er eventueel beter verankerd moet worden in de bedrijfsprocessen, welke deskundigheid er landelijk en regionaal moet zijn en welke expertise er moet zijn van nieuwe vormen van discriminatie, bijvoorbeeld op het internet. Daar doen zich nu vaak problemen voor, met name wat betreft gewoontediscriminatie. Dit wetsvoorstel kan daarvoor een belangrijke steun zijn.

Het wetsvoorstel betreft niet alleen verhoging van de strafmaat, maar ook uitbreiding van deze delicten naar delicten waarvoor voorlopige hechtenis nodig is. Het is niet de bedoeling om deze personen allemaal vast te zetten, maar dan heb je dwangmaatregelen, als op internet of op andere wijze is geconstateerd dat iemand zich met discriminatie bezighoudt. Dan kun je die persoon oproepen.

Er is gevraagd waarom wij de strafmaat verhogen, als men vaak nu al niet aan de strafmaat toekomt. Als het Wetboek van Strafrecht voor enkelvoudige en meervoudige discriminatie dezelfde strafmaat toestaat, zal men de enkelvoudige steeds lager bestraffen om ruimte te houden voor de meervoudige. Met deze verdubbeling wordt voor de rechterlijke macht aangegeven dat discriminatie die voortduurt of een karakter van vereniging heeft, waarbij men massaal dezelfde discriminatie pleegt, uit maatschappelijk oogpunt aandacht en bestraffing verdient. Dat is de context van de verschillende bepalingen op dit punt.

De heer Rosenthal wijst op het late tijdstip waarop in de geschriften aandacht is besteed aan discriminatie, haat en belediging, niet uitsluitend ter rechterzijde, zoals hij dat noemt. Als die indruk eerder is gewekt, dan is dat niet de bedoeling. De verklaring daarvoor is dat wij het specifiek hebben over een aantal

gronden van discriminatie, zoals ras, godsdienst, levensovertuiging, seksuele geaardheid, die traditioneel vaak discriminerende opmerkingen uit extreem rechtse hoek brachten. Ik ben het volstrekt met de heer Rosenthal eens en ik zal de zorg die hier leeft, in de overlegvergadering zeker apart onder de aandacht brengen van het openbaar ministerie.

Ik denk niet dat dit punt apart ingescherpt moet worden. De heer Rosenthal wijst er terecht op dat in de huidige context langzamerhand over en weer bij discriminatie op grond van geloofsovertuiging of levensbeschouwing het verwijt van hetzij te grote vrijzinnigheid, hetzij te groot fundamentalisme wordt gemaakt. Hier wijkt mijn oordeel voor dat van de rechter bij de uitleg van deze bepalingen, maar in mijn opvatting is levensbeschouwing niet alleen geloof.

Het zijn al die zaken die men in wezen axiomatisch aanneemt. Een aantal voorbeelden, zoals de multiculturele samenleving, betreft overtuigingen die men eventueel stellig heeft. Je kunt dat onderscheiden van die overtuiging, die levensbeschouwing die existentieel is en sterk te maken heeft met het axiomatische, geloofsmatige karakter van de uitgangspunten van mens- en wereldvisie die men heeft. Zij berusten niet op empirie, kunnen ook niet bewezen worden door empirie, maar berusten op overtuiging. Zo zie ik het begrip levensbeschouwing. De voor- of tegenstanders van multicultureel samenleven schaar ik eerder onder de categorie vrijheid van meningsuiting dan de categorie vrijheid van godsdienst.

De heer **Rosenthal** (VVD): In mijn zeer korte tweede termijn kom ik daar even op terug. Ik wijs erop dat ik in eerste termijn nadrukkelijk de terminologie heb aangehaald die wordt gehanteerd. Scheffer sprak over het multiculturele drama. Daarvan slaan sommigen op tilt. Voor je het weet, worden degenen die een discussie willen voeren over het multiculturele drama met nogal wat haatdragende tegenargumenten bestookt.

Minister **Donner**: Dat ben ik met u eens. De toon in de discussie bevalt mij allermint, zeker na afgelopen week. Het blijft verschil uitmaken of die toon gebezigd wordt in een debat over een mening dan wel over een levensovertuiging. Een levensovertuiging is iets wat je niet kunt afleggen en wat je niet voor je kunt houden. Daarom wordt dat in het kader van de discriminatiegronden genoemd. Dat is wezenlijk voor het bestaan. De mening of iets een drama is en een reactie uitlokt over te grote vrijzinnigheid of anderszins blijft een discussie over meningen, hoe scherp die ook gevoerd wordt.

De heer **Rosenthal** (VVD): Misschien mag ik nog even iets zeggen. Ik heb dan straks maar een minuut spreektijd nodig van de twee die ik heb gevraagd voor de tweede termijn.

Ik neem als voorbeeld de Europese Grondwet. In artikel 221, lid 1 gaat het over gronden van discriminatie. Daar worden achtereenvolgens genoemd: geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuigingen, politieke of andere

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen -- de heer Kox was daarin geïnteresseerd -- geboorte, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid. Dat is een caleidoscoop, een catalogus van factoren die ver uitgaat boven hetgeen de minister noemt.

Minister **Donner**: Dat ben ik met u eens, maar die tekst staat niet in de Nederlandse strafwet. U weet dat de Nederlandse regering een zekere mate van terughoudendheid heeft getoond jegens deze formuleringen. Van de teksten die uit de Conventie naar voren zijn gekomen, is bewust gezegd dat zij betrekking hebben op de Europese Unie en het debat aldaar en dat zij geen effect hebben in de lidstaten. Ik ben met u eens dat in deze tekst het onderscheid verloren dreigt te gaan tussen die zaken die wij niet kunnen afleggen en zaken waarom discriminatie verwerpelijk is. Men verwijt iemand iets wat hem aangeboren is of wat hij heeft. Daarom voeg ik geloof en levensovertuiging daaraan toe. Men heeft die vanuit de existentie. Geloof en levensovertuiging staan tegenover meningen en vermogen die men kan afleggen en waarover men kan debatteren of dat moet. Het is een andere zaak als men daarvan een geschil maakt. Als wij deze tekst zo zouden invoeren, moeten wij onze inkomstenbelasting ook veranderen tot een flat rate, omdat het anders discriminatie van mensen met vermogen is.

Wat dat betreft moeten wij oppassen. Die discussie wordt hier niet gevoerd.

Ik heb op deze wijze willen aangeven dat de bepaling in de huidige maatschappelijke context ook bij dit soort discussies van belang is. Wij moeten echter het verschil scherp onderscheiden.

De heer **Witteveen** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoorden. Wij kunnen nog steeds in beginsel instemmen met het wetsvoorstel. Ik laat het over aan de minister om uit te maken of ik dit zeg vanuit mijn voormalige Leidse identiteit of mijn tegenwoordige Tilburgse identiteit. Leiden ligt iets benoorden Den Haag. Tilburg ligt een stukje bezuiden Den Haag.

De minister zegt terecht dat bij vervolging voor discriminatie in de eerste plaats sprake moet zijn van iemand die gediscrimineerd is en die daarvan aangifte doet. In eerste instantie wordt dat als een incidenteel geval van discriminatie opgevat. Mochten daar structurele kenmerken bijkomen, zoals het plegen van discriminatie in het kader van een vereniging of een organisatie, dan kan er iets extra's meegenomen worden. Het lijkt mij belangrijk om vast te stellen dat dit de goede volgorde is.

De vragen van mijn fractie hebben er vooral betrekking op wat er gebeurt als wij te maken krijgen met structurele vormen van discriminatie en met vormen van organisatie waarop heel moeilijk greep gekregen kan worden. In dat verband is het goed dat internetdiscriminatie genoemd werd. Dat is bij uitstek een vorm van discrimineren waarbij degene die zich eraan schuldig maakt, zich kan verstoppen. Het kan bovendien lastig zijn om identiteit of werkwijze te achterhalen, omdat zij niet vanuit Nederland hoeven te opereren. Men kan dat ergens vanuit de wereld doen. Tegen de tijd dat de

organisatie is opgezet om op te treden, hebben zij wellicht hun identiteit veranderd. Het is waarschijnlijk net zo gemakkelijk om te discrimineren dan om spam te verzenden. Vandaar de vraag over de capaciteit. Wat gezegd is over de organisatorische aspecten bij OM en politie heeft mijn fractie tevreden gesteld.

Door het citeren van de Europese Conventie en het aanhalen van recente voorbeelden van discussies waarbij de vrijheid van meningsuiting in het geding is, lijken wij een discussie te voeren over waar in onze tijd de genzen liggen van de vrijheid van meningsuiting. Wij gaan dan de verkeerde weg op. Bij dit wetsvoorstel moeten wij kijken naar de bestrijding van structurele vormen van discriminatie. Het gaat niet om het nog eens doornemen van de fundamenten van de vrijheid van meningsuiting. Ik zeg hier graag dat die vrijheid van meningsuiting wat mijn fractie betreft in het geheel niet in het geding is. Als de regering behoefte heeft daarover toch te beginnen, zien wij graag eerst een uitgebreide nota en diepgaande voorstellen tegemoet. Ik zou mij overigens niet willen vastleggen op het onderscheid tussen vormen van overtuiging die existentiële of wezenlijker zijn dan andere. Wij houden vast aan wat de samenleving op basis van de huidige Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens als aanvaarde marges voor de vrijheid van meningsuiting beschouwt. Het probleem van de discriminatie doet zich al geruime tijd voor. Dit wetsvoorstel strekt er slechts toe om die structurele vormen wat effectiever en handiger aan te pakken, onder andere met voorlopige hechtenis en dwangmaatregelen. Ik roep de aanwezigen dan ook op om de discussie niet al te principieel te maken. Wij moeten dan immers een grondiger debat voeren dan nu mogelijk is.

De heer **Rosenthal** (VVD): Voorzitter. Wat jammer toch dat de televisiekijkers in Nederland die de fraaiste items uit zoveel jaren Koot en Bie mochten kiezen, daarbij niet gekozen hebben voor de sketch waarbij zij zich tien minuten lang bewogen op het vlak van wat "in beginsel" precies betekent.

De minister heeft nu ook haarfijn uitgelegd dat wij daar in Nederland zeer verschillende kanten mee op kunnen.

Ik dank de minister voor zijn reactie op de inbreng in eerste termijn. Ook gehoord de opmerkingen van de heer Witteveen in tweede termijn zal ik niet teruggrijpen op de thematiek van de ontwerp-Europese grondwet. Wel valt mij op dat er op een gegeven moment een zekere correspondentie optreedt van dat leerstuk naar hetgeen wij nu aan de orde hebben. Het is dus eerder een appèl om de zaak echt langs twee sporen te leiden en niet, zoals wij dat in de Nederlandse geschiedenis hebben gezien, al te veel kruisverbanden te leggen van enerzijds de anti-discriminatiebepaling in het algemeen naar anderzijds de strafbaarstelling in concrete situaties.

Ik wil nog een tweede punt inbrengen, in de hoop dat de minister daar even serieus over wil nadenken en er iets over wil zeggen in tweede termijn. Ik hecht eraan dat hij zeer expliciet toezegt dat hij het vleugel-neutrale karakter van dit wetsvoorstel met nadruk bij het openbaar

ministerie aan de orde zal stellen, dus niet even en marge van de overlegvergadering, maar echt duidelijk geannoteerd daarbinnen. Ik zeg dat omdat anders, voor je het weet, in de dagelijkse praktijk de ogen, oren en antennes van politie en justitie één kant opgaan, onder veronachtzaming van de andere kant. Uit de recente geschiedenis in Nederland blijkt, dat wij nogal eens een min of meer eenzijdige kijk op deze problematiek zien, die opeens met het oog op een of andere ontwikkeling in de samenleving weer omschakelt naar een kijk naar de andere kant. Kortom: overleg met de procureurs-generaal is prima, maar ik hoor wel graag van de minister dat hij dit punt stevig in hun richting zal benadrukken.

*N

De heer **Kox** (SP): Voorzitter. De minister herinnert ons er terecht aan dat het wetsvoorstel, naast de hogere strafmaat die zowel hogere straffen als een betere vergelijking met de incidentele discriminatie mogelijk maakt, ook nog meer dwangmiddelen mogelijk maakt. Dat is inderdaad een belangrijk punt van dit wetsvoorstel.

In reactie op opmerkingen van Rosenthal en van mij geeft de minister aan dat de context verandert, maar dat de kwestie zelf goed omschreven moet blijven en dat wij dus niet moeten spreken over bijvoorbeeld extreem-links of extreem-rechts, maar over discriminatie. Waarom iemand dat doet, mag hij aan de rechter uitleggen, maar er is geen grond om te stellen dat hij iets meer rechten heeft dan een ander.

De minister bevestigt dat er geregeld aandacht voor is. Soms zit er een termijn op, maar soms is het ook nodig. Ik begrijp daaruit dat de procureurs-generaal het nodig vonden om nog eens te benadrukken dat dit het staande beleid is.

Daarna heeft de minister ons een kort college gegeven over het begrip "in beginsel" en daarbij uitgelegd dat dit soms dubbelzinnig is. Ik vind het niet erg dat hij daarvoor ons Tilburgers gebruikt. Ik ben ook een Tilburger en ben er trots op. Ik wijs de minister er overigens op dat er in deze Kamer heel veel mensen zitten die in Tilburg geboren of getogen zijn, dus hij moet weten waar hij aan begint als hij zich tegen de Tilburgers richt. Maar goed, ik interpreteer zijn woorden zodanig dat hij zegt dat "in beginsel" betekent dat het wordt gedaan, tenzij er heel goede redenen zijn om het niet te doen, maar dat tot die "heel goede redenen" niet kan horen: wij hebben de centen of de mensen niet. Mochten die centen of de mensen er niet zijn, dan zal de minister, zo begrijp ik hem, ervoor zorgen dat die centen of die mensen er komen om het beginsel overeind te houden.

"In beginsel" kan wel betekenen dat in een bepaald praktisch geval er goede redenen zijn om iets niet te doen. Als wij het daarover eens zijn, weten ook alle politieagenten en officieren van justitie bij wie zij moeten zijn als zij dit beginsel niet kunnen waarmaken.

De heer Rosenthal heeft de Europese grondwet geciteerd. Ik herinner hem eraan dat die grondwet nog niet is aangenomen. Als het aan ons ligt komt zo'n wet er ook niet en misschien kan zij met de steun van zijn fractie een mooi boek voor in de boekenkast blijven. De heer Rosenthal maakt wel duidelijk hoeveel problematische

onderwerpen in deze grondwet zijn opgenomen. Ik denk dat wij redelijk uit de voeten kunnen met de omschrijving van discriminatie die wij nu in ons wetboek hebben opgenomen. Als deze wet zou worden ingevoerd en zou worden toegepast op de Nederlandse situatie, hebben de rechters er weer een groot probleem bij en zal de discriminatie niet beter worden aangepakt.

De redenering van de minister dat de inkomstenbelasting op basis van de Europese grondwet in een vlakke taks zal moeten veranderen, is natuurlijk a contrario te volgen, namelijk dat er met deze inkomstenbelasting nog steeds grote inkomensverschillen blijven bestaan, ergo dat dit erg discriminerend is en dat het dus tijd is dat de inkomstenbelasting wordt gemoderniseerd en wordt verhoogd voor degenen met de meeste centen.

Minister **Donner**: Mevrouw de voorzitter. Ik dank de heer Kox voor het feit dat hij mij erop wijst dat je met de term "discriminatie" evenveel kanten op kunt als met de term "in beginsel".

Overigens lag het niet in mijn bedoeling om de aandacht in het bijzonder op Tilburg te richten, maar ik ben in het bestuur van de universiteit van Tilburg tot het inzicht gekomen in het begrip "in beginsel". Daar heeft men mij erop gewezen dat ik soms een andere uitleg gaf aan deze term dan mijn medebestuurders aldaar.

De heer Witteveen heeft terecht gewezen op een aantal moeilijkheden die zich bij de opsporing op dit terrein voordoen. Die ontken ik ook niet. De uitbreiding van de opsporingsmiddelen is mede bedoeld met het oog op een aantal knelpunten dat is ontstaan. Een van de problemen waar wij stelselmatig tegenop lopen bij het internet, zijn de beperkingen in de rechtsmacht. Wij hebben vooralsnog weinig greep op discriminaties die via het internet van buiten komen.

Ik ben het met hem eens dat het niet de bedoeling kan zijn dat wij hier de discussie over de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van godsdienst en levensovertuiging voeren. Toch wijs ik erop dat juist daarom het stelsel van de verschillende discriminatiebepalingen op dit punt heel uitgewogen is. De haatbepalingen gelden weer voor andere discriminatiegronden dan de beledigingbepalingen. Dit geeft inderdaad ook aan dat er bijvoorbeeld bij de discriminatie naar handicap een verschil is met artikel 1 van de Grondwet, dat geen horizontale beperking kent en alleen via de strafwet horizontale beperking krijgt. Daarom heeft een conventiebepaling, ook als die wordt aanvaard, geen effect op de uitleg van het strafrecht. Dit is de horizontale werking van de verschillende discriminatiebepalingen.

Hiermee bevestig ik ook wat de heer Rosenthal heeft gezegd over het tweesporingsbeleid. Ik heb allermist bedoeld om badinerend te spreken over de wijze waarop ik de zaak onder de aandacht van het openbaar ministerie zal brengen. Ik zal dit inderdaad met de juiste nadruk doen, zodat dit doorwerkt. Ik zal dit punt verder inbrengen in de discussie in de Raad van hoofdcommissarissen over de beoordeling van het politieoptreden. Dit is het eerste contactpunt op dit terrein.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

In antwoord op de vraag van de heer Kox wil ik nog opmerken dat het begrip "in beginsel" inderdaad zo kan worden uitgelegd dat het in individuele gevallen mogelijk is dat door de druk van andere werkzaamheden sommige zaken niet onder de aandacht komen. Het is echter niet zo dat hele categorieën en met name de categorie discriminatie wegvallen.

Wat betreft de verwijzing naar de middelen merk ik op dat zowel het openbaar ministerie als de rechterlijke macht ook voor het komende jaar meer middelen krijgen dan het voorgaande jaar. Ik denk dat daarover geen zorg hoeft te zijn. Er is natuurlijk nog veel meer werk te doen, maar dat is een onderdeel van een serie wetsvoorstellen die inmiddels zijn ingediend bij de Tweede Kamer, om met dezelfde middelen meer te kunnen doen.

Hiermee heb ik mijn toelichting aan de Kamer afgerond. Ik beveel het wetsvoorstel in de welwillende aandacht van de Kamer aan.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

*B

!Rijksprojectenprocedure!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet op de Ruimtelijke Ordening in verband met de invoering van een rijksprojectenprocedure (rijksprojectenprocedure) (27178).

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Dekker**: Voorzitter. Ik dank u en de leden van de Eerste Kamer voor de hartelijke woorden van welkom. Ik hoop dat daarmee wordt onderstreept dat wij beiden willen inzetten op een heel goede samenwerking.

Omdat het de eerste keer is dat ik een wetsvoorstel in uw Kamer verdedig, vind ik het belangrijk om te beginnen met het uiteenzetten van de hoofdlijnen van mijn beleid. Ik heb vorige week bij de behandeling van mijn begroting door de Tweede Kamer gezegd dat ik in de komende jaren de ontwikkelkracht van VROM meer accent wil geven. Het probleemoplossend vermogen van zowel de samenleving als de overheid moet groeien. De inbreng van mijn departement zal zich met name richten op vier punten. Het eerste is dat er één nota ruimte moet komen die vooral bijdraagt aan de economische dynamiek. Het tweede punt is dat er beweging moet worden gebracht in de woningmarkt door investeringen in nieuwbouw en herstructurering. Het derde is dat er kwalitatief goede regelgeving moet komen die kan worden nageleefd. Deregulering is een goede methode om het totale pakket van regels op te schonen, te verbeteren en vervolgens te handhaven. Het vierde punt is het onderhouden van een goed leefklimaat waarin economie en milieu op evenwichtige wijze aan de orde worden gesteld. Dit alles

moet gebeuren ten dienste van burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden.

Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken, past naar mijn mening goed in deze lijn. Het geeft het Rijk ontwikkelkracht en een instrument om zaken die het tot zijn verantwoordelijkheid rekent efficiënt uit te voeren. De hoofdlijn is decentralisatie. Het Rijk moet echter wel in staat zijn om projecten van nationaal belang zelf bij de kop te pakken. Ik zeg kort iets over de voorgeschiedenis. De totstandkoming van de ruimtelijk investeringsprojecten van nationaal belang en de besluitvorming daarover staan de laatste jaren sterk in de belangstelling. In de afgelopen jaren zijn enkele malen voor concrete projecten aparte projectwetten tot stand gebracht. Ik noem de Deltawet grote rivieren, de Vergunningenwet Westerschelde en de Wet procedures vijfde baan Schiphol. De totstandkoming van deze wetten leidde tot de conclusie dat er behoefte bestaat aan algemeen toepasbare regelgeving om de besluitvorming over de grote investeringsprojecten van nationaal belang te stroomlijnen en te versnellen. Daarvoor is er rijksprojectenprocedure voorbereid die in de Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt opgenomen. Mijn voorganger Pronk heeft dit wetsvoorstel ingediend bij de Tweede Kamer en onder mijn voorganger Kamp heeft de Tweede Kamer het wetsvoorstel vorig jaar aangenomen.

Het wetsvoorstel past in het streven van het hoofdlijnenakkoord om te komen tot een dynamischer ruimtelijk instrumentarium door middel van gestroomlijnde en daardoor kortere procedures. De kern van de rijksprojectprocedure is regie door het Rijk. Deze procedure maakt het voor het kabinet mogelijk om te beslissen dat het Rijk de regie van de publieke besluitvorming over een belangrijk investeringsproject van nationaal belang in eigen hand neemt. Het kabinet wijst voor zo'n project een projectminister aan. Dat zal bijna altijd de sector minister zijn. De projectminister trekt de procedure voor de besluitvorming over nut en noodzaak van het project. De vergunningen en rechtsbeschermingsprocedures voor de uitvoering van een dergelijk project worden door deze minister gebundeld. De projectminister kan de vergunningverlening overnemen als lagere overheden niet of niet tijdig hun medewerking verlenen.

Ik vind het daarnaast belangrijk om het wetsvoorstel te benaderen vanuit het perspectief van de burger. Vanuit dat perspectief is het van belang dat in de besluitvorming over grote ruimtelijke investeringsprojecten van nationaal belang snel duidelijkheid wordt geboden zodat de burgers weten waar zij aan toe zijn. Dit moet gebeuren door middel van transparantie besluitvormingsprocedures waarop ook burgers invloed kunnen uitoefenen en waarin zij kunnen opkomen voor hun rechten.

In het wetsvoorstel Rijksprojectenprocedure is hierin op verschillende momenten voorzien. De startbesluiten van de rijksprojectenprocedure zijn democratisch gelegitimeerd dankzij het instemmingsrecht van de Tweede Kamer en -- in geval van een wet of een Planologische Kernbeslissing -- van de Eerste Kamer. Voorts bevat de procedure via de openbare voorbereidingsprocedure van de algemene wet

bestuursrecht de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen op het ontwerp van een rijksprojectenbesluit en op de benodigde vergunningen. Daarna bestaat de mogelijkheid om beroep in te dienen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De burger heeft naar mijn overtuiging de mogelijkheid om op verschillende momenten in de procedure te reageren op een project en om desgewenst daartegen te ageren. Daarvan moet echter niet iedere keer opnieuw gebruik worden gemaakt tegen feitelijk steeds de zelfde beslissing.

Het voordeel voor hen is dat het duidelijk en transparant is. Er bestaat een procedure over de inhoud van een project en over de inhoud van de benodigde uitvoeringsresultaten. De wens tot stroomlijning en versnelling van procedures voor ruimtelijke beslissingen in het algemeen en niet alleen voor rijksprojecten heeft geleid tot een voorstel voor een geheel nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening. Op 23 mei jl. heeft mijn voorganger dat wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend. Op 1 december aanstaande voer ik met de vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer van de Tweede Kamer een wetgevingsoverleg over dat voorstel.

Het vandaag besproken wetsvoorstel Rijksprojectenprocedure is een wijziging van de huidige Wet op de ruimtelijke ordening. Het wetsvoorstel heeft een eigen betekenis en heeft daarom ook in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening een plaats gekregen. De inwerkingtreding van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening laat nog enige tijd op zich wachten. Daarvoor is, afgezien van een parlementaire behandeling, een invoeringswet nodig die voorziet in de aanpassing van een groot aantal wetten van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening. Als beide Kamers de memorie van toelichting op het wetsvoorstel in 2004 behandelen, is invoering ervan voorzien in 2006. Naast deze rijksprojectenprocedure bevat de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening vergelijkbare procedures voor provincies en gemeenten ten behoeve van provinciale en gemeentelijke projecten.

Ik ga in op de verschillende, in de eerste termijn gestelde vragen. Mevrouw Van Dalen-Schiphorst en de heer Van Raak hebben gevraagd om een heldere uitleg van het begrip "project van nationaal belang". Ook mevrouw Meindertsma en de heer Van der Lans hebben hiernaar gevraagd. Mevrouw Meindertsma is van mening dat het amendement-Spies door de regering te ruim wordt uitgelegd. Zij is van mening dat de bouw van een windmolenpark, een asielzoekerscentrum of een gevangenis voor bolletjesslikkers bij uitstek kwesties zijn waarmee nationale belangen zijn gemoeid, maar waar lokale en provinciale overheden binnen rijkskaders besluiten over moeten nemen. De heer Van der Lans heeft een aantal voorbeelden genoemd waarin ik mij op zichzelf goed kan herkennen. Ik wil andere projecten niet uitsluiten waarvan de bovenlokale ruimtelijke effecten niet groot zijn, maar het nationale belang of de nationale betekenis op zichzelf wel. Het gaat dan om bijvoorbeeld een gevangenis voor bolletjesslikkers. Dit is een ruimtelijk project met een bovenlokale impact. Het is buitengewoon lastig om dit in algemene zin nader te omschrijven. Uiteraard moet iedere keer zorgvuldig worden

beargumenteed waarom hiervoor wordt gekozen op de door de heer Van der Lans aangegeven manier.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Begrijp ik goed dat de toevoeging van het amendement-Spies aan het wetsvoorstel de facto niet van invloed is op de bepaling van wat al dan niet rijksproject mag worden genoemd, terwijl ik de discussie heb gelezen en heb begrepen dat dit wel de bedoeling was van dat amendement en van de meerderheid van de Kamer die daarmee heeft ingestemd?

Minister **Dekker**: De facto moet er iedere keer opnieuw worden geduid en gemotiveerd wat het nationale belang betekent.

Wij hebben dit bij de voorbereiding nog niet de jure nader uitgewerkt, maar wij werken in ieder geval met deze omschrijving, zodat dit bij iedere procedure, bij ieder project aan de orde moet komen.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Als het niet de facto zo is, dan is het toch in de geest van het amendement van mevrouw Spies. Het voorbeeld van een asielzoekerscentrum wordt zelfs in de toelichting daarop genoemd. Er werd met het amendement beoogd om kleinschalige zaken die zich op het grondgebied van één gemeente afspelen, bij voorrang door de gemeentelijke overheid te laten bepalen. Als die iets niet wilde, zou daar slechts bij hoge uitzondering aan voorbijgegaan moeten worden. Dat is de kern van de toevoeging die met het amendement tot stand gekomen is.

Minister **Dekker**: Voorzitter, mevrouw Meindertsma is van mening dat het amendement-Spies te ruim wordt uitgelegd. Daarom heb ik het nogmaals genoemd en ik kom nog op de wijze waarop ik het amendement wil interpreteren en hoe ik ernaar zal handelen.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik tracht er eigenlijk helderheid over te verkrijgen wanneer er sprake is van het starten van een rijksprojectenprocedure. Zowel bij de commissiebehandeling als plenair, zowel in de Tweede Kamer als hier, is er gevraagd om een nadere precisering van de uitgangspunten hiervoor. Die geeft de minister nu opnieuw niet, wij moeten het doen met een vage definitie. De minister moet een heldere definitie geven van de projecten waarvoor een rijksprojectenprocedure kan worden gestart, of zij moet een aantal projecten noemen. In alle jaren waarin wij hiermee bezig zijn, heeft de regering nooit uitsluitel gegeven over wat zij met de criteria bedoelt. Het zijn geen definities, het zijn vaagheden die naar elkaar verwijzen, zoals de heer Van der Lans het zei. De minister moet dus een heldere definitie geven of zij moet een lijst van projecten maken die vóór 2006 onder de rijksprojectenprocedure kunnen vallen. Als zij dit niet doet, is deze wet volslagen overbodig.

Minister **Dekker**: Voorzitter, ik zou toch mijn betoog willen voortzetten, omdat ik nog een aantal voorbeelden wilde geven, alsmede de omschrijving en de wijze waarop die getoetst zal worden. Overigens heb ik al enige

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

projecten voor de periode tot 2006 genoemd; nieuwe projecten zal ik niet aangeven, omdat er eerst duidelijkheid moet ontstaan over de nota Ruimte, waaraan ik in het begin van mijn betoog al refereerde.

De heer **Van Raak** (SP): Dan wordt het toch een rare toestand, voorzitter. De minister weigert criteria te noemen en voorbeelden te geven. Het gaat om een rijksprojectenprocedure, gericht op bepaalde projecten. De minister kan toch niet volhouden dat er duidelijke definities zijn? Zij fietst er telkens omheen, zowel in de commissie als plenair, en zowel in de Tweede Kamer als hier. Bovendien weigert zij om namen van projecten te noemen. Moeten wij dan een wet aannemen en verder maar afwachten welke projecten de minister zal aangeven? Dit vind ik geen goede wetgeving.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Raak, de minister heeft al aangegeven dat zij verderop in haar betoog op dit punt terug zal komen.

**

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Ik had de minister verzocht, erin te voorzien dat er bij het vaststellen van een projectbesluit heel specifiek en nauwkeurig beargumenteerd wordt waarom er voor deze in mijn ogen uitzonderlijke regelgeving wordt gekozen in plaats van voor het reguliere WRO-kader. Het moet steeds goed beargumenteerd worden, omdat het in mijn ogen om een uitzonderlijk geval gaat. Kan de minister dit bevestigen?

Minister **Dekker**: Ja.

Voorzitter. De heer Van der Lans heeft een aantal voorbeelden genoemd waarin ik mij op zichzelf goed kan herkennen. Ook andere projecten, projecten waarvan de bovenlokale ruimtelijke effecten niet groot zijn, maar de nationale betekenis op zichzelf wel, wil ik niet uitsluiten. Als voorbeeld noem ik een gevangenis voor bolletjesslikkers. Het gaat daarbij in elk geval om een ruimtelijk project met een bovenlokale impact. Het is buitengewoon lastig om dit in algemene zin nog nader te omschrijven en uiteraard moet telkens weer zorgvuldig beargumenteerd worden waarom deze procedure gekozen wordt, zoals de heer Van der Lans zojuist aangaf.

Mevrouw Meindertsma heeft nog gesproken over de rol van andere overheden. Er geldt bij de rijksprojectenprocedure een ander uitgangspunt dan het door haar aangegeven uitgangspunt.

Zij stelt dat projecten zoals een windmolenpark, een asielzoekerscentrum of een gevangenis voor bolletjesslikkers weliswaar van nationaal belang zijn, maar via lokale of provinciale besluitvorming moeten worden gerealiseerd. Zo zit de rijksprojectenprocedure echter niet in elkaar. Die procedure is gebaseerd op de verdeling van verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de verschillende overheden.

Als een bepaald project echt van nationaal belang is, moet het Rijk zijn verantwoordelijkheid zelf kunnen nemen en ook de bevoegdheid hebben om die verantwoordelijkheid waar te maken; het moet die

verantwoordelijkheid niet afschuiven op andere overheden. Het Rijk moet de procedure dan zelf kunnen voeren, inclusief de inspraak- en rechtsbeschermingsprocedures. Het moet voor een burger duidelijk zijn dat het om een rijksaangelegenheid gaat. Daarom voel ik ook niet voor een verplicht breed samengestelde projectcommissie met conflictoplossingsmechanismen, zoals de heer Van den Berg voorstelt.

Mevrouw Van Dalen en de heer Van Raak willen méér eenduidigheid, als het gaat om de vraag wanneer er sprake is van een project van nationaal belang. Dat is een politieke beslissing die per concrete situatie moet worden genomen en dat kun je beter niet in wetgevingstermen vastleggen. In de WRO kennen wij een vergelijkbaar artikel, te weten artikel 39. Dat artikel spreekt over grote projecten van nationaal belang en dat begrip is ook niet gedefinieerd. Uiteraard is dit besluit gemotiveerd en daarbij moet, als het nodig is, ook een kosten-batenanalyse een plaats krijgen, zoals mevrouw Meindertsma dit ook voorstelt.

Ik kom bij het begrip “spoedeisend maatschappelijk belang”, waar mevrouw Meindertsma en de heer Van Raak naar verwijzen. Dit begrip is via het amendement-Van der Staaij in het wetsvoorstel opgenomen. Deze toevoeging geldt alleen als de rijksprojectenprocedure wordt gestart met een besluit van de ministerraad en niet is gebaseerd op een wet of een PKB.

Mevrouw Van Dalen stelt voor, de Eerste Kamer een rol te geven bij de inzet van een rijksprojectenprocedure op basis van een ministerraadsbesluit en ook de heren Van der Lans, Ten Hoeve en Van den Berg hebben hierover gesproken. Ik wil eerst even stilstaan bij de functie van de ministerraadsbesluiten in dit wetsvoorstel. Zo'n besluit waarborgt dat de rijksprojectenprocedure ook in niet-voorzien gevallen slagvaardig kan worden ingezet. De projecten die wij hebben voorzien, zijn opgenomen in een PKB of in een wet, waarbij instemming van Tweede en Eerste Kamer vereist is. Voor niet-voorzien projecten die het Rijk met voortvarendheid ter hand wil nemen, duurt de weg van een PKB of wet, met instemming van beide Kamers, evenwel te lang. Het wetsvoorstel heeft daarom voor die gevallen een andere startmogelijkheid geïntroduceerd, te weten het ministerraadsbesluit. Dat kan snel en dat moet ook, want spoedeisende maatschappelijke belangen staan op het spel.

Er is gekozen voor de instemming van de Tweede Kamer en dat is in de WRO niet ongebruikelijk. De aanwijzing en het Nimby-instrument kennen deze constructie ook ingeval de toepassing ervan niet op een PKB is gebaseerd. Evenwel, als deze wens de brede steun van uw Kamer heeft, wil ik tegemoet komen aan het verzoek van mevrouw Van Dalen om het ministerraadsbesluit, parallel aan de toezending ervan aan de Tweede Kamer, ook aan de Eerste Kamer toe te zenden. Ik ga er dan wel van uit dat de Eerste Kamer ook binnen vier weken reageert. Het verzoek van mevrouw Van Dalen betreffende de nieuwe WRO wil ik nader bezien wanneer wij over dat wetsvoorstel spreken.

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): U kunt dat hier wel toezeggen, maar het lijkt mij dat dat een juridische basis moet krijgen. Waarop kunnen wij ons anders beroepen? Bent u dat van plan? Als u A zegt, zegt u dan ook B, en gaat u in voorkomende gevallen de WRO zo veranderen dat artikel 39a, lid 3, melding maakt van het instemmingsrecht van de Eerste Kamer, of blijft het hierbij?

Minister **Dekker**: Ik begrijp de brede wens van de Kamer om dit punt in de rijksprojectenprocedure op te nemen, een wens waaraan ik tegemoet wil komen. Wij zullen kijken, hoe een en ander een plaats kan krijgen in de nieuwe WRO.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): U verandert dat in de nieuwe WRO. Het kan namelijk ook eerder.

Minister **Dekker**: Ik zeg nu toe dat ik de wens over de rijksprojectenprocedure zal honoreren.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Jawel, maar dan is de vraag legitiem, hoe u dat gaat doen. Uw toezegging hier is namelijk onvoldoende: ik wil dat echt in de wet geregeld hebben.

Minister **Dekker**: De rijksprojectenprocedure zal ook een plaats krijgen in de nieuwe WRO.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): De wijziging die daarvoor nodig is, komt in de WRO, en wel in 2006. Betekent dit ook dat u tot 2006 geen rijksprojecten doet, omdat wij daarover niets te vertellen hebben? Dat is toch een rare figuur? U onderstreept het nationaal belang daarvan, maar u creëert nu een soort impasse waarin wij niets te vertellen hebben. Dan ligt het in de rede dat u zo snel mogelijk bij een daarvoor bestemde gelegenheid met zo'n wetswijziging komt. Dat is toch redelijker dan te wachten tot 2006? U zegt immers zelf dat u nu zo'n rijksprojectenprocedure wilt, omdat het andere nog zo lang duurt.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik interpreteer de woorden van de minister als volgt. De rol van de Eerste Kamer wordt hierin meegenomen. Overigens wordt het dan wel een rijksbestemmingsplanprocedure, als ik de herziening goed heb begrepen. U zegt nu volgens mij: wanneer zich in de komende jaren een beslissing voor een rijksproject voordoet, is het mijn voornemen om dat ook aan u voor te leggen.

Minister **Dekker**: Dat kan ik bevestigen.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dit is een belangrijk punt. Wat gebeurt er als de Eerste Kamer daar "nee" tegen zegt? Dan is er geen enkele juridische basis om te zeggen dat de minister zich daarvan ook maar iets moet aantrekken. Als je A zegt, moet je ook B zeggen, en wel in de wet. Anders hoeft de minister zich niets aan te trekken van een "nee" van ons.

Minister **Dekker**: Ik meen toch voldoende duidelijk te hebben gezegd, mede naar aanleiding van de vraagstelling van mevrouw Meindertsma, dat ik tegemoetkom aan de wens van de Kamer als het gaat om de rijksprojectenprocedure. Als die procedure vervolgens een plaats krijgt in de nieuwe WRO, zal die wens dus worden meegenomen. Dat is de lijn die ik neerleg.

De heer **Van Raak** (SP): Ik moet zeggen dat de minister niet altijd even duidelijk is, niet alleen over de criteria, maar ook over de toezegging. Als ik het goed heb begrepen, heeft de minister toegezegd dat zij, als er een rijksprocedurebesluit komt, de Eerste Kamer zal informeren. Dat lijkt mij wel het minst. Waar het om gaat, is dat we daar nog enige zeggenschap in hebben, en een mogelijkheid hebben om daarover een oordeel te vellen. Informeren is mooi, maar dat kunnen we ook in de krant lezen. Hebben we er wat aan?

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik heb net niet het woord "informeren", maar het woord "raadplegen" gebruikt, en daarop heeft de minister bevestigend gereageerd.

Op het moment dat de desbetreffende handelingen daar onderdeel van worden, heeft de heer Van der Lans juridisch gezien gelijk als hij stelt dat er eigenlijk een wetswijziging voor nodig is. Ik kan me echter voorstellen dit nu niet nodig is, gelet op de toezegging van de minister dat zij een en ander aan de Kamer voorlegt. Mocht de Eerste Kamer dan totaal anders oordelen dan de Tweede Kamer, dan moet daarop worden teruggekomen. Ik blijf ervan uitgaan, gelet op wat de minister zojuist zei over wat onder de definiëring van een rijksproject zou kunnen vallen, dat het heel waarschijnlijk is dat wij de komende jaren niet met dit probleem te maken krijgen.

Minister **Dekker**: Ik meen voldoende duidelijk geweest te zijn over de wens van de Kamer op dit punt. Ik ga ervan uit dat de Eerste Kamer binnen vier weken reageert. Reageren betekent ook altijd dat er daarna nog een debat plaatsvindt.

Dan de relatie met de ontwikkelingsplanologie. Mevrouw Meindertsma heeft twijfels over de wijze waarop de rijksprojectenprocedure bij de ontwikkelingsplanologie past. De rijksprojectenprocedure is een instrument dat kan worden ingezet in het kader van de ontwikkelingsplanologie. Bij ontwikkelingsplanologie gaat het erom samen met alle betrokken partijen een gebied te ontwikkelen en daarin projecten tot stand te brengen. Daarbij gaat het om onderhandelen en het maken van afspraken met de betrokken partijen, zowel publiek als privaats. De verschillende partijen hebben daarin een heldere, eigen verantwoordelijkheid. Zij dienen te beschikken over instrumenten om die waar te maken. Dat geldt dus ook voor het Rijk. De rijksprojectenprocedure kan daarbij een rol spelen en ondersteunend zijn. Het is een instrument voor de uitvoering van een of meer nationale projecten in een te ontwikkelen gebied en voor projecten van nationaal belang. Het instrument is zo opgezet dat bouwers snel aan de slag kunnen. Net als mevrouw Meindertsma denk ik niet dat de

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

rijksprojectenprocedure tientallen malen per jaar voor een project zal worden gestart. Het zal niet vaak voorkomen, maar als het nodig is, dan is de procedure beschikbaar.

Ik kan de heer Van der Lans geruststellen. Het is een misverstand dat de rijksprojectenprocedure geen juridisch-planologische basis meer heeft als de nieuwe WRO er niet komt. Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken, wordt immers een volwaardig onderdeel van de huidige Wet op de ruimtelijke ordening nu.

De heer Van den Berg heeft gevraagd of de rijksprojectenprocedure wel past in de filosofie van de nieuwe WRO. Eerder sprak ik al over eigen de verantwoordelijkheden en adequate instrumenten om die verantwoordelijkheden waar te maken. Dat is ook een van de kernpunten van de nieuwe WRO. De rijksprojectenprocedure sluit daar goed op aan.

De heren Van den Berg en Ten Hoeve vragen ook aandacht voor de rol van de decentrale overheden. Andere overheden hebben een duidelijke rol in de procedure. De beïnvloedingsmogelijkheden van die overheden zijn in de rijksprojectenprocedure ingebed. Coördinatieoverleg door het Rijk met de andere overheden is expliciet en wettelijk voorgeschreven. Het zijn de andere overheden die bij de uitvoeringsmodule de vergunning verlenen. De projectminister coördineert het geheel en grijpt bij de vergunningverlening alleen in als de andere overheden hun huiswerk niet goed doen of niet tijdig afleveren.

De heer Van der Lans heeft een principiële beschouwing gehouden over het systeem van de ruimtelijke ordening in Nederland. Ik heb hierover in het begin van mijn betoog al iets gezegd. Die discussie wil ik graag verder voeren bij de behandeling van de nota Ruimte en de behandeling van het wetsvoorstel over de nieuwe WRO. De rijksprojectenprocedure loopt hierop vooruit, omdat opeenvolgende kabinetten behoefte hadden en hebben aan een procedure voor rijksprojecten.

De heer Van der Lans heeft gevraagd naar de rechtsbescherming van burgers die bezwaar maken tegen een verplichte wijziging van het bestemmingsplan op grond van een rijksprojectenbesluit. In de gemeentelijke bestemmingsplanprocedure die in gang wordt gezet om het rijksprojectenbesluit in het bestemmingsplan te verwerken, heeft de burger de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen tegen het ontwerpplan en in beroep te gaan tegen het vastgestelde plan. Formeel kunnen deze zienswijzen en het beroep het rijksprojectenbesluit dat in het plan wordt opgenomen betreffen. Als het rijksprojectenbesluit een op een in het bestemmingsplan wordt opgenomen, hebben dergelijke zienswijzen en beroepen overigens materieel weinig zin. Daarmee is niet gezegd dat de burger te kort komt aan rechtsbescherming. Integendeel, ik heb eerder uiteengezet op welke momenten de burger in de procedure aan bod komt.

De heer Van der Lans plaatst vraagtekens bij de vervaldatum van het rijksprojectenbesluit van tien jaar. Deze termijn is ook in de Tracéwet opgenomen en wordt daar geëvalueerd. De resultaten zullen in de rijksprojectenprocedure worden verwerkt in het kader van de nieuwe WRO. Bij de evaluatie van de Tracéwet wordt ook gekeken naar procesmanagement bij de besluitvorming over rijksprojecten. Rond de jaarwisseling

zal het parlement het kabinetsstandpunt hierover ontvangen.

Aan het begin van mijn betoog ben ik al even ingegaan op het accent dat VROM wil leggen op de ontwikkelkracht. Daarbij staan de volgende begrippen centraal: selectief rijksbeleid, decentralisatie, ontwikkelingsplanologie, deregulering en accent op de uitvoering. Dat is de vorm van procesmanagement die ik nastreef.

De heer Van Raak vroeg hoe tijdswinst kan worden bereikt, als er geen sprake is van korten op rechtsbescherming. Deze tijdswinst wordt bereikt door coördinatie en bundeling van zienswijzen en beroepsprocedures, het parallel schakelen.

*N

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor haar beantwoording, hoewel ik niet helemaal kan verhelen dat ik graag iets fundamenteeler van gedachten had gewisseld over het belang van de rijksprojectenprocedure in het licht van het veranderend denken over het planologisch instrumentarium. Zij zegt dat er ontwikkelkracht is bij haar beleid. In de Tweede Kamer zei zij dat het ministerie van VROM niet langer een hindermacht moet zijn, maar ontwikkelkracht moet genereren. Wanneer je hierover doorspreekt, worden de kleinschalige voorbeelden niet uitgesloten die ik heb genoemd en die bij de schriftelijke beantwoording aan de orde zijn geweest. De asielzoekerscentra zijn niet meer aan de orde, maar de gevangenen voor bolletjesslikkers zijn ook genoemd. Dat wordt toch meer ervaren als hindermacht dan als ontwikkelkracht.

De minister voegt aan het begrip ontwikkelkracht toe selectiviteit en decentralisatie. Als je het hebt over decentralisatie, zou je dit niet eens moeten willen. Dan zouden lokale en provinciale overheden als een partner beschouwd moeten worden, met wie je samen tot ontwikkeling komt. De gedachte van de heer Van den Berg om het voorbeeld van de landinrichtingscommissie te volgen, was zo raar niet. Deze is nog verbeterd in de reconstructiecommissies, voorzover deze er zijn.

Je zou dit zo min mogelijk moeten doen. Mijn fractie vindt het jammer dat de minister niet wil zeggen dat de rijksprojectenprocedure pas van toepassing is, wanneer het over majeure projecten gaat. Deze discussie speelt al vanaf 1996, maar de Tracéwet en de Luchtvaartwet worden hier niet in opgenomen. De nimby-wetgeving is op zichzelf al voldoende om in te grijpen, wanneer andere overheden niet mee willen werken. Wij hebben te weinig redenen om ons tegen deze wet te verzetten. Met de toezegging van de minister dat zij het ook aan de Eerste Kamer zal voorleggen, wanneer een rijksproject aan de orde is, en met de verstandige analyses die deze Kamer altijd maakt, hebben wij er voldoende vertrouwen in om niet tegen deze wet te stemmen.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter. Het debat ging op het laatst wel erg snel. Ik had net de indruk dat wij goed bezig waren en toen was de minister al klaar.

Ons grote probleem was dat wij dit wetsvoorstel het liefst gekoppeld hadden gezien aan de fundamentele wijziging van de WRO. De minister heeft uitgelegd dat het tot 2006 kan duren, voordat de nieuwe WRO kracht van wet heeft en dat vooruitlopend daarop de rijksprojectenprocedure noodzakelijk is. Dat die koppeling niet lukt, blijven wij jammer vinden. Ik heb geprobeerd een fundamentele beschouwing te geven over incidentele, uitzonderlijke procedures en het reguliere WRO-model. Je moet deze zaken beoordelen tegen de achtergrond van een samenhangend geheel van wetgeving en regels op het gebied van de ruimtelijke ordening. Als je de ambitie hebt een dynamisch concept te leveren, moet je een discussie voeren over de samenhang van uitzonderlijke projectprocedures en het hele bouwwerk. Die mogelijkheid wordt ons niet geboden en wij blijven dat betreuren.

In de periode tot 2006 is er een rijksprojectenregeling, maar wij kunnen niet zien binnen welke context van de WRO zij valt. Verwacht de minister dat tot de invoering van de nieuwe WRO in 2006 er gebruik gemaakt zal worden van de rijksprojectenprocedure? Dat is een beetje gemene vraag, want als het antwoord nee is, ontbreekt de noodzaak die procedure in te voeren.

Ik schrok van de discussie die door collega Meindersma is gestart. Het gaat over het driehoekje asielzoekerscentra, windmolenparken en gevangenissen voor bolletjesslikkers. Naar de mening van de minister vallen deze projecten binnen het kader van de rijksprojectenprocedure. Ik krijg de indruk dat met deze procedure de lokale overheid dingen door de strot worden geduwd. Juist een rijksprojectenprocedure is hiervoor niet bedoeld. Het wordt dan een anti-Nimby-project of een anti-lokale procedure. Ik zie wel het grote belang van met name de windmolenparken en de asielzoekerscentra, hoewel die laatste tegenwoordig eerder gesloten worden dan dat er nieuwe gebouwd worden. Mensen moeten vertrouwen kunnen hebben in de overheid. Daarom zijn dit bij uitstek zaken die niet zo geregeld moeten worden dat mensen het idee krijgen dat zij hen door de strot geduwd worden. Op die manier ondermijn je het vertrouwen in de overheid. Overleg bij dit soort kwesties met lokale en provinciale overheden lijkt mij cruciaal. Je zou deze zaken niet op deze manier moeten willen regelen.

Het debat over de positie van de Eerste Kamer heeft naar mijn mening geen duidelijkheid geschapen en is nog niet afgerond. Als de Eerste Kamer bij een raadpleging een rijksprojectenprocedure ontraadt, hoewel de minister die heeft voorgesteld, ziet de minister dan inderdaad van dat besluit tot een rijksprojectenprocedure af? De Eerste Kamer heeft dan een equivalent van het instemmingsrecht verworven en dat is precies wat de overgrote meerderheid van deze Kamer wil. De minister moet dat wel zo zeggen. Als de Kamer nee zegt tegen zo'n rijksprojectenprocedure, gaat de minister daarmee dan akkoord? Wat gebeurt er als de Eerste Kamer nee zegt en de Tweede Kamer zegt ja? Wil zij op die casuïstiek ingaan?

Ik begrijp niet goed waarom de wijziging, de juridische grondslag voor het instemmingsrecht van de Eerste Kamer, moet wachten tot de fundamentele wijziging van de WRO.

De minister vindt misschien dat de Kamer dat recht moet krijgen. Er is echter sprake van een langdurige periode tot 2006 waarin gebruik gemaakt kan worden van de rijksprojectenprocedure, terwijl de Eerste Kamer in een vacuüm verkeert zonder juridische grondslag. Het ligt dus in de rede om bij een voorkomende wijziging van de WRO, die misschien wat minder fundamenteel is, deze wijziging mee te nemen. Wat is daartegen eigenlijk heb bezwaar?

Ik heb een punt gemaakt van de keuze voor een termijn van tien jaar. Er wordt verwezen naar de termijn die ook in de Tracéwet staat en die geëvalueerd zal worden. Ik denk niet de evaluatie zal uitwijzen dat het een obstakel is en dat het uit de Tracéwet verwijderd wordt en vervolgens uit deze wet. Het gaat mij ook om de mentaliteit die hieruit spreekt. Als er procedures ontwikkeld worden met het oog op een slagvaardige en efficiënte overheid, die de regie voert en die zaken serieus aanpakt, is het absurd dat de termijn van tien jaar blijft staan. Dat strookt niet met de ambities die de minister uitspreekt. Van de overheid mag verwacht worden dat als er druk op de ketel wordt gezet, er binnen redelijke termijn uitvoering wordt gegeven aan het besluit. Ik hoef daar geen uitspraak over te doen. Ik vind echter een termijn van vier, vijf of zes jaar meer in de geest van de wet dan een keuze voor tien jaar. Het is immers een vreemde figuur als pas na negen jaar de uitvoering van een project ter hand wordt genomen, terwijl in de periode daarvoor een procedure in gang is gezet waarbij iedereen hard moet gaan rennen. Bij de fundamentele herziening van de WRO moeten allerlei zaken worden meegewogen. Het lijkt mij goed als de overheid met een aanmerkelijk kortere periode afkan. De druk moet opgevoerd worden.

Alles overziend blijven wij bij onze bezwaren. Het spel over de nadere begripsbepaling van de begrippen nationaal belang, bovenlokaal en spoedeisend is niet helder geworden. De minister is niet ingegaan op onze overweging, namelijk om zich hangende de periode tot 2006 bewust en expliciet te beperken tot die zaken van nationaal belang waarover ook nationale consensus bestaat. Als de fundamentele herziening van de WRO een feit is, moet bekeken worden of de rijksprojectenprocedure verbreed kan worden. In eerste instantie moet dus gebleven worden bij zaken zoals veiligheid en hoogspanningskabels. Wij moeten ons niet begeven op het ingewikkelde en moeizame pad van asielzoekerscentra, bolletjesslikkersgevangenissen en windmolenparken tot het kader er is. De minister is daarop niet ingegaan. Misschien kan dat in tweede termijn alsnog gebeuren.

Zoals het er nu uitziet, zullen wij onze stem aan dit wetsvoorstel onthouden.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Dit is een eerste, echte kennismaking met de minister. Zij heeft de hoofdlijnen van beleid op een rij gezet. Daar is niets mis mee. Wij vinden het echter jammer dat de minister naar ons gevoel wat vluchtig omspringt met de fundamentele kritiek op bepaalde onderdelen. Juist deze Kamer heeft wat meer diepgang en is meer beschouwend bezig. Er worden achtergronden toegelicht. Wij worstelen met vragen zoals die van de uitvoerbaarheid.

Wat betekent het nu als een rijksprojectenprocedure van start gaat, wat zijn de gevolgen daarvan en hoe wordt dan de verhouding tussen de overheden? Dat is niet goed uit de verf gekomen. Het antwoord was min of meer in telegramstijl en dat is jammer, want zo werken wij in dit huis meestal niet. Nogmaals: het is een eerste kennismaking, maar ik had er toch behoefte aan om dit namens onze fracties te zeggen.

Ik noem een voorbeeld: met één streep, zonder dat te beargumenteren, wordt het idee van een projectcommissie van tafel geveegd. Wij mogen dan toch op z'n minst van de minister verwachten dat zij dat goed onderbouwd doet? Er staat een wijziging van de wet op stapel, maar zonder naar links of naar rechts te kijken, wat ik letterlijk bedoel, zegt de minister dat zij de blik daarop heeft gericht en dat zij daar niet van afwijkt, wat er ook komt. Zo is de minister ook niet ingegaan op het proefschrift "In het spoor van de Betuweroute". Ik heb haar uitdrukkelijk gevraagd om daar heel veel uit te leren. Wij zijn er immers voor de burger in dit land, voor de zorgvuldigheid, voor een betrouwbare en transparante overheid. Dat proefschrift bevat veel goede leermomenten, maar ook daarvan vind ik niets terug in de beantwoording door de minister. Naar mijn mening zijn dat gemiste mogelijkheden in dit huis.

Het is moeilijk om tot een eindoordeel te komen. De Kamer heeft de fundamentele vraag gesteld hoe zij erbij betrokken wordt. De minister heeft daar een toezegging voor gedaan, maar ik ben het met collega Van der Lans eens dat die toezegging gepreciseerd moet worden. Mevrouw Meindertsma heeft verwoede pogingen gedaan om via de interruptiemicrofoon helderheid te krijgen. Dat waardeer ik ook, maar het lijkt mij goed dat wij van de minister horen dat het ook "nee" is als onze Kamer "nee" zegt, wat ze altijd zeer afgewogen doet en alleen op basis van zeer goede redenen. Dit punt blijft nu wat boven de markt zweven. De collega van de CDA-fractie heeft al eens overwogen om hierover toch maar een motie in te dienen en wellicht is het inderdaad goed om dit punt bij motie te verhelderen, al zou dat misschien een derde termijn vergen.

Nu de beantwoording van de minister wat kort door de bocht was, blijven wij onze bedenkingen houden. Ik laat ons stemgedrag afhangen van de tweede termijn van de minister.

*N

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Ik ben het met de heer Van den Berg eens: ook mij heeft de beantwoording door de minister bij haar eerste optreden in deze Kamer wat teleurgesteld. Ik hoop dat dit in de toekomst helderder zal worden.

Nagenoeg alle fracties die het woord hebben gevoerd, hebben een nadere precisering gevraagd van de criteria op basis waarvan kan worden besloten tot een rijksprojectenprocedure. Evenmin als in de Tweede Kamer of in de commissie van de Eerste Kamer is er vandaag, in de plenaire vergadering, antwoord van de minister gekomen. De minister zegt wel dat de besluitvorming een politieke besluitvorming zal zijn. Daarom ook zegt zij dat,

als er een rijksprojectenprocedure gestart wordt, er in ieder geval overleg wordt gepleegd met de Tweede Kamer.

Anders dan mijn partij steunt de partij van de minister van harte de positie van de Eerste Kamer in ons staatsrechtelijk systeem. Wat mij betreft, maar volgens mij ook wat betreft haar eigen politieke vrienden -- ik kan mij tenminste niet voorstellen dat het anders ligt -- heeft de minister dus onvoldoende duidelijk gemaakt waarom de Eerste Kamer in het geval van een rijksprojectenprocedure buiten spel wordt gezet.

Wel heeft zij de toezegging gedaan dat er medezeggenschap is voor de Eerste Kamer en dat de Eerste Kamer geraadpleegd zal worden. Ik snap nog niet precies wat de minister daarmee bedoelt, maar dat kan aan mij liggen. Ik krijg daar graag meer helderheid over.

Ik ben het niet met mevrouw Meindertsma eens dat wij er zijn. Ik ben bang dat deze Kamer met een kluitje in het riet wordt gestuurd. Waarom? Zoals ik het nu zie krijgt de Tweede Kamer straks een brief van de minister over een rijksprojectenprocedure en krijgt de Eerste Kamer daarvan een afschrift. Wij kunnen daarover dan hier spreken. Ik zou graag te zijner tijd van de voorzitter horen hoe wij dit kunnen doen. Ik vraag mij serieus af wat er zal gebeuren als de Tweede Kamer zo'n voorstel goedkeurt en de meerderheid van deze Kamer ernstige bedenkingen heeft. Wat gebeurt er dan met die bedenkingen?

Al met al wil het kabinet meer de regie gaan voeren over grote infrastructurele projecten. Ik heb al in eerste termijn gezegd dat er niet voor niets zoveel politiek en juridisch getouwtrek is over deze projecten. De Betuwelijn laat zien dat dit broodnodig is.

Ik moet helaas constateren dat de minister nog steeds geen concrete voorbeelden heeft gegeven van mogelijke projecten die in aanmerking komen voor een rijksprojectenprocedure. Dus is het de vraag waar wij nu over spreken. Waarom zouden wij deze wet aannemen als de minister niet kan aangeven welke projecten tussen nu en 2006 daarvoor eventueel in aanmerking zullen komen? Het is heus niet zo dat er vanaf morgen allerlei nieuwe projecten zullen worden voorgesteld; volgens mij liggen er al veel in de koelkast. Daarom vraag ik nogmaals welke projecten de minister voor ogen staan.

Wij hebben ook nog steeds geen nadere precisering van de criteria gekregen. Ook in deze Kamer wil de minister die niet verder invullen. Als zij dit in de tweede termijn ook nalaat, zal mijn fractie dit wetsvoorstel niet steunen.

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister voor de uitgebreide en duidelijke beantwoording. Ik begrijp dat het lastig is om nu een afgebakende definitie te geven van het begrip projecten van nationaal belang. Ik heb in eerste termijn al gezegd dat wij daar tot op zekere hoogte begrip hebben. Als ik dit voeg bij het feit dat in ieder besluit duidelijk wordt aangegeven waarom de rijksprojectenprocedure wordt gevolgd en niet de reguliere en de toezegging van de minister dat zij de Eerste Kamer zal betrekken bij een voorgenomen rijksprojectbesluit door de ministerraad, is dit voor mijn fractie voldoende om de minister te danken

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

voor haar antwoord, want wij kunnen hiermee goed uit de voeten.

Een en ander zal worden geregeld in de nieuwe WRO.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Onderschrijft mevrouw Van Dalen de interpretatie die ik heb gegeven van het amendement-Spies dat in de Tweede Kamer is ingediend?

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Het is op dit moment niet duidelijk of en zo ja, welke rijksprojectbesluiten op tafel zouden kunnen komen te liggen. De minister heeft toegezegd dat de Eerste Kamer daarbij betrokken zal worden net als bij een planologische kernbeslissing. Daarom denk ik dat wij elkaar in voorkomende gevallen als er een concreet voorstel op tafel ligt, nader moeten bevragen. Mijn fractie heeft daar op dit moment niet zoveel behoefte aan.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Ik heb de indruk dat het amendement van uw fractiegenoot in de Tweede Kamer, mevrouw Spies, niet voor niets is ingediend. Dit blijkt ook duidelijk uit de toelichting. Ik hoop dat mevrouw Van Dalen dit in ieder geval met mij eens is.

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Dat spreekt vanzelf. Ik zal dit geen moment ontkennen. Wij zijn het natuurlijk eens met de strekking van dit amendement; ik heb dit ook in mijn bijdrage genoemd, maar ik vind het niet zinvol om nu eindeloos met elkaar in discussie te gaan over de vraag wat gebeurt er op welk moment en hoe gaan wij daar mee omgaan.

Als ik goed heb geluisterd, liggen er op dit moment geen concrete plannen klaar voor een rijksprojectenbesluit. Nu dat het geval is, wil ik eenieder met de gegeven toezeggingen op zijn minst het voordeel van de twijfel geven. Laten wij afwachten tot er iets concreets ligt. Wij kunnen ook een hoop leeuwen en beren op de weg zien, die er in de praktijk nooit zullen zijn.

De heer **Van Raak** (SP): Ik hoor u als spiksplinternieuwe woordvoester van de CDA-fractie -- ik feliciteer u nogmaals -- zeggen dat de minister de Eerste Kamer bij de besluitvorming wil betrekken. Wij hebben het hier vandaag al eerder over woorden gehad en ik wil graag weten wat u bedoelt met "betrekken". U spreekt over een soortgelijke medezeggenschap als bij een PKB. Dat betekent dat wij instemming hebben. Ik geloof niet dat de minister dit voor ogen heeft. Kunt u uitleggen wat u bedoelt met "betrekken"? De minister kan dan vervolgens uitleggen of zij daarmee hetzelfde bedoelt.

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): In mijn eerste termijn heb ik de minister de vraag gesteld of de regering bereid is een rijksprojectenbesluit ook aan de Eerste Kamer toe te zenden, zodat deze desgewenst daarover met de regering kan debatteren, waarbij uiteraard de termijn van vier weken geldt. Ik heb van de minister begrepen dat zij daar klip en klaar ja op heeft gezegd.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Vindt de fractie van het CDA dat de Eerste Kamer instemmingsrecht moet hebben? Op die vraag kunt u volgens mij met ja of nee antwoorden.

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Als wij zeggen dat wij de wens hebben om over een onderwerp met de regering in debat te kunnen gaan, dan willen wij daar toch iets van vinden?

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Het antwoord is dus: ja?

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Ik laat het over aan de minister.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Ik vraag het aan de CDA-fractie. Ik wil weten wat uw fractie vindt. Hebben wij instemmingsrecht?

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Ja.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Het antwoord is dus: ja?

Mevrouw **Van Dalen-Schiphorst** (CDA): Ja, het kan niet zonder gevolgen blijven.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dan zijn wij het dus eigenlijk met elkaar eens. Dat is duidelijk.

De vergadering wordt van 16.40 tot 16.50 uur geschorst.

Minister **Dekker**: Voorzitter. Mevrouw Meindertsma vroeg wat ik bedoelde met mijn slogan "Van hindermacht naar ontwikkelkracht" en hoe deze moet worden geïnterpreteerd in het kader van deze rijksprojectenprocedure. Ik heb met deze slogan willen aangeven dat er sprake moet zijn van een goed stelsel van regelgeving waarin ruimte is voor initiatieven van burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en andere overheden. Daarbij staat de decentralisatie centraal. Dat zal ook in de nieuwe nota ruimte aan de orde zijn. Omdat de verantwoordelijkheden van provincies en gemeenten van zeer groot belang zijn en omdat wij vanuit het Rijk in de allereerste plaats een ruimtelijke hoofdstructuur vanuit het nationale belang schetsen, zou de noodzaak kunnen ontstaan om een rijksprojectenprocedure in te zetten. Hierover moet altijd zeer zorgvuldig worden gecommuniceerd. Er moet duidelijk worden gemaakt waar de verantwoordelijkheden van de andere overheden ophouden en waar rijksregie moet worden ingezet. Dit is een uitzondering. Het kan niet vaak voorkomen. Het zou de komende jaren bijvoorbeeld aan de orde kunnen zijn bij het thema "Ruimte voor de Rivier". Ik formuleer dit zorgvuldig. Het kan geen procedure zijn die heel vaak wordt toegepast. Wij moeten selectief zijn.

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): De minister geeft aan dat het over de ruimtelijke hoofdstructuur gaat en dat het bij

VOLLEDIG ONGECORRIGEERD STENOGRAM EERSTE KAMER, niet voor citaten en niet voor correcties. Aan deze tekst kan geen enkel recht ontleend worden.

---

uitzondering voorkomt. Kunnen wij dan in één keer de windmolenparken voor bolletjesslikkers echt wegdoen?

Minister **Dekker**: Ik zou het graag weg willen doen in de verhouding van de verantwoordelijkheden van de verschillende overheden. Ik zou echter graag andere voorbeelden noemen van ruimtelijke projecten met een bovenlokaal belang waar het rijk een nationaal belang in erkent. Dat heb ik ook gedaan. Het gaat steeds over ruimtelijke projecten met een nationaal belang.

De heer Van der Lans en de heer Van Raak hebben enkele opmerkingen gemaakt over de criteria. Hoewel ik begrijp dat zij beiden en ook anderen op zoek zijn naar heel heldere criteria die het veel eenvoudiger maken om tot toepassing van dit instrumentarium te komen, kan ik de Kamer toch niets anders bieden dan ik al heb gedaan. Het nationale belang wordt afgewogen. Die afweging zal in ieder geval een besluit van de ministerraad zijn. Dergelijke besluiten zullen gemotiveerd naar de Tweede en Eerste Kamer worden gezonden. De Eerste Kamer zal dit gemotiveerde besluit niet als cctje ontvangen, maar in een normale brief. Vervolgens hebben wij het politieke debat en daarna zullen wij spreken over de uitkomsten daarvan. Ik denk dat wij in alle stappen zo zorgvuldig mogelijk dienen te zijn en zullen zijn.

De heer Van den Berg dichtte mij vluchtigheid toe in verband met de projectencommissie. Een projectencommissie, bijvoorbeeld in de landinrichting, is bedoeld om alle belanghebbenden bij elkaar te brengen om te overleggen over de inhoud en om hen te overtuigen van de noodzaak.

Het idee van de projectencommissie is niet nieuw, want mijn voorgangers hebben het daar al over gehad. De reden waarom ik het niet honoreer, is niet dat dit al eerder is gedaan, maar dat ik er stellig van overtuigd ben dat deze procedure juist de betrokkenheid van alle belanghebbenden bevordert. Er wordt zorgvuldig te werk gegaan in een projectencommissie.

De heer **Van den Berg** (SGP): Voorzitter. Ik heb aan de minister gevraagd of zij eens in wilde gaan op de leereffecten van de problematiek rondom de Betuweroute. Ik heb een dissertatie genoemd. Het lijkt mij dat wij daarmee ons voordeel kunnen doen bij het opstarten van een eventuele rijksprocedure.

Minister **Dekker**: Natuurlijk moeten wij leren van wat in het verleden aan de orde is geweest. Een leerpunt is dat van begin af aan helderheid moet bestaan over de verantwoordelijkheden, bevoegdheden en het financiële draagvlak. Als wij daar van tevoren zeer duidelijk over zijn, valt een dergelijk proces beter te managen. Ik dank de heer Van den Berg voor zijn suggestie en zal haar nader bestuderen, want zij lijkt mij van belang voor de wijze van opereren.

De heer **Van Raak** (SP): Als lid van deze Kamer zit ik met een probleem. Ik moet teveel vertrouwen op de mooie ogen van de minister. Een planologische kernbeslissing is een wet waarover wij een terzake doende mening kunnen hebben. Een rijksprojectenprocedure is iets heel anders. De

minister heeft mij er nog niet van kunnen overtuigen dat wij daarin zeggenschap hebben. Stel dat de Tweede Kamer voor een project is en een meerderheid in deze Kamer tegen. Kan de minister kort schetsen wat dan met een dergelijk project gebeurt?

Minister **Dekker**: Als dat het geval is, heb ik te maken met een nieuw politiek feit. Dat ontstaat niet zomaar. Het kan alleen maar ontstaan naar aanleiding van een indringend debat waarin de mooie ogen bijzaak zijn. Dat hoop ik tenminste. Het gaat vooral om de inhoud. Het debat en de betrokkenheid daarbij moeten in mijn ogen de uitgangspunten zijn. Daarin wordt afgewogen of en zo ja, hoe wij daarmee omgaan. Als uw Kamer een project niet in een bepaalde procedure vindt passen, zal ik overleg voeren in de ministerraad. Daar is die namelijk gestart.

De heer **Van Raak** (SP): Ik wil helderheid hebben, omdat wij kunnen komen te zitten met een staatsrechtelijk probleem. Ik nodig de minister ertoe uit om hierop te anticiperen, want er wordt straks een wet goedgekeurd die tot dit staatsrechtelijke dilemma kan leiden. Ik kan deze wet alleen maar goed- of afkeuren als ik inzicht heb in de gedachten van de minister over een dergelijk dilemma.

Minister **Dekker**: Ik geloof dat de minister de vraag van de heer Van Raak net al heeft beantwoord.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dit is een cruciale kwestie. Het gaat niet om een politiek feit, maar om omgangsvormen. Het gaat om een heel eenvoudige vraag die ik net ook aan de fractie van het CDA heb gesteld.

Ik meen uit de reactie van de minister begrepen te hebben dat zij het met ons eens is dat de Eerste Kamer instemmingsrecht heeft of dat zij dit in ieder geval moet krijgen. En zolang dit nog niet zo is, zal zij de Kamer behandelen als een instituut dat wél instemmingsrecht heeft, zo heb ik begrepen. Als dit zo is, dient de minister dan ook dienovereenkomstig te handelen als deze Kamer in haar wijsheid vindt dat een project niet onder de procedure zou moeten vallen. Dan moet dat project ook niet doorgaan, dat lijkt mij een tamelijk logische conclusie. Er is dan dus geen sprake van een politiek feit dat de minister aanleiding zou geven, met het kabinet te overleggen, maar van een uitspraak van deze Kamer op grond waarvan de minister haar besluit intrekt.

Minister **Dekker**: Voorzitter. Ik heb aangegeven dat ik de Kamer in ieder geval dezelfde informatie over het project als die voor de Tweede Kamer zal toesturen. Ik verwacht van deze Kamer ook hetzelfde als van de Tweede Kamer, namelijk een reactie binnen vier weken. En natuurlijk zal ik over dit soort zaken met de Kamer in debat gaan. Dat vind ik wezenlijk, want het politieke debat kan natuurlijk alleen maar serieus zijn. Als deze Kamer volgens dezelfde lijn als bij de Tweede kamer instemmingsrecht heeft, dan moeten wij dat ook wettelijk verankeren. Dat zou ik dan in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening willen doen. En in de tussentijd zou ik mij willen opstellen zoals ik zojuist geschetst heb.

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Voorzitter...

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Lans, u kunt nu niet nogmaals over dit zelfde punt interrumpen.

**

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Het is wel cruciaal.

De **voorzitter**: Dat moge zo zijn, maar wij vervallen nu in herhaling.

**

De heer **Van der Lans** (GroenLinks): Dan zou ik de minister alleen nog een vraag willen stellen waarop zij met ja of nee kan antwoorden, voorzitter. Het is helder dat deze Kamer in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening instemmingsrecht zal krijgen, maar heeft zij dit recht dan ook al in de periode daaraan voorafgaand?

De **voorzitter**: Deze vraag heeft u al aan de minister gesteld en daar heeft zij een- en andermaal op geantwoord.

**

Mevrouw **Meindertsma** (PvdA): Voorzitter. Ik ga ervan uit dat de minister toegezegd heeft dat het instemmingsrecht voor deze Kamer bij de fundamentele herziening van de Wet op de Ruimtelijke Ordening geregeld zal worden en dat zij, zolang dit niet wettelijk verankerd is, in de geest daarvan zal handelen. Als dit zo is, is het een novum, maar het is op zichzelf toch ook wel interessant.

Minister **Dekker**: Voorzitter. Ik heb niet zoveel meer toe te voegen aan wat er gezegd is. Ik heb genoemd het parallel toezenden van alle gegevens aan de Tweede Kamer en aan deze Kamer, de reactie binnen vier weken, het politieke debat en mijn toezegging om tot de wettelijke verankering te handelen zoals het betaamt: uiterst serieus afwegen wat deze Kamer aan mij overbrengt.

Ten slotte wil ik alleen nog maar onderstrepen dat ik de indringendheid waarmee deze problematiek hier aan de orde is gesteld, zeer waardeer. Dit geldt niet alleen voor de wijze waarop wij hier over de rijksprojectenprocedure hebben gesproken, maar vooral voor wat erachter zit. Ik zal dit graag betrekken bij de verdere uitwerking.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de fracties van GroenLinks en de SP wordt conform artikel 112 van het Reglement van orde aantekening verleend, dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

Sluiting 17.05 uur.